SYSTEMAATTINEN KIRJALLISUUSKATSAUS NUORTEN KOKEMUKSISTA JA OSALLISUUDESTA LASTENSUOJELUSSA

Suvi Jaatinen

Pro gradu -tutkielma

Sosiaalityö

Yhteiskuntatieteiden

ja filosofian laitos

Jyväskylän yliopisto

Syksy 2014

TIIVISTELMÄ

SYSTMAATTINEN KIRJALLISUUSKATSAUS NUOTEN KOKEMUKSISTA JA OSALLISUUDESTA LASTENSUOJELUSSA

Suvi Jaatinen
Sosiaalityö
Pro gradu -tutkielma
Yhteiskuntatieteiden ja filosofian laitos
Jyväskylän yliopisto
Ohjaaja: Marjo Kuronen
Syksy 2014
sivumäärä: 68 sivua + 2 liitettä

Tutkimuksessa selvitän systemaattisen kirjallisuuskatsauksen avulla, miten nuorten kokemuksia lastensuojelusta on aikaisemmin tutkittu sekä millaisia kokemuksia nuorilla on lastensuojelusta ja osallisuudesta lastensuojelussa aikaisempien kansainvälisten tutkimusten perusteella. Tutkimuksessani olen halunnut keskittyä lastensuojelussa asiakkaina oleviin nuoriin. Nuoret ovat lastensuojelun tilastojen mukaan merkittävä asiakasryhmä. Heidän kanssaan työskentelyä pidetään usein kuitenkin haastavana eikä nuoria ole helppo tavoittaa lastensuojelun työskentelytavoilla.

Systemaattisen kirjallisuuskatsaukseni aineistona on 18 englanninkielistä tutkimusta nuorten kokemuksista lastensuojelusta ja osallisuudestaan lastensuojelun asiakkaana. Nuorten kokemuksista lastensuojelusta muodostin kolme teemaa: sosiaalityöntekijät, työmenetelmät ja sijaishuoltopaikan merkitys. Myös nuorten kokemuksista osallisuudestaan lastensuojelussa muodostin kolme teemaa: päätöksenteko yhdessä, osallisuus tapaamisissa ja työskentelyssä ja tiedonsaanti.

Nuorten kokemuksien kysyminen lastensuojelua käsittelevissä tutkimuksissa on lisääntynyt 2000 -luvulla ja etenkin viimeisen viiden vuoden aikana. Tutkimuksia nuorten kokemuksista sijaishuollosta on enemmän kuin avohuollosta. Nuorten yleisimmät kokemukset lastensuojelusta liittyivät sosiaalityöntekijöiden vaihtumiseen ja sijaishuoltopaikan merkitykseen nuoren saaman huolenpidon kannalta. Nuorten kokemuksissa osallisuudesta oli eroja avo- ja sijaishuollossa. Sekä avo- että sijaishuollossa nuorilla oli negatiivisia kokemuksia ulkopuolisuudesta ja ohitetuksi tulemisesta. Kuitenkin siirtyessään sijaishuoltoon jotkut nuoret olivat kokeneet työntekijän työskennelleen enemmän heidän kanssaan kuin avohuollon aikana.

Avainsanat: nuoret, lastensuojelu, osallisuus, kokemukset, systemaattinen kirjallisuuskatsaus

SISÄLLYS

1 JOHDANTO ... 3
2 NUORISOSOSIAALITYÖ JA NUORTEN OSALLISUUS ... 7
2.1 Nuoruus ikävaiheena ... 7
2.2 Nuorten kanssa työskentely ... 9
2.3 Tavoittamaton ikäryhmä ... 12
2.4 Osallisuus omassa asiakkuudessa ... 14
3 SYSTEMAATTINEN KIRJALLISUUSKATSAUS ... 19
3.1 Systemaattinen kirjallisuuskatsaus tutkimusmetodina ... 19
3.2 Keskustelua näyttöön perustuvasta käytännöstä ... 23
3.3 Tutkimusongelma ... 25
4 TUTKIMUKSEN TOTEUTUS ... 26
4.1 Tutkimusstrategia ... 26
4.2 Hakutermit ja -lausekkeet ... 27
4.3 Valintakriteerit ... 31
4.4 Aineiston muodostuminen ... 33
4.5 Aineiston analyysi ... 36
5 TUTKIMUSAINEISTON KUVAUS ... 38
5.1 Aika, julkaisu ja maa, jossa tutkimus on toteutettu ... 38
5.2 Tutkimusten painopisteet ... 41
6 NUORTEN KOKEMUKSIA LASTENSUOJELUSTA ... 43
6.1 Sosiaalityöntekijät ... 43
6.2 Työmenetelmät ... 46
6.3 Sijaishuoltopaikan merkitys ... 49
7 NUORTEN KOKEMUKSIA OSALLISUUDESTA ... 52
7.1 Päätöksenteko yhdessä ... 52
7.2 Osallisuus tapaamisissa ja työskentelyssä ... 54
7.3 Tiedonsaanti ... 56
8 JOHTOPÄÄTÖKSET ... 57
LÄHTEET ... 63
LIITTEET ... 69

TAULUKOT

Taulukko 1. Tutkimusaineiston muodostuminen 34
Taulukko 2. Julkaisut, joissa tutkimusaineiston artikkelit oli julkaistu..... 39
Taulukko 3. Maat, joissa tutkimusaineiston artikkeleiden tutkimukset on tehty 40
Taulukko 4. Tutkimusaineiston tutkimusten kohteena oleva lastensuojelu 41

1 JOHDANTO

Lastensuojelun tilastojen mukaan 13–17 -vuotiaat ovat merkittävä asiakasryhmä suomalaisessa lastensuojelussa. Vuonna 2013 lastensuojeluilmoituksia tehtiin yhteensä 64 471 lapsesta. Ikäryhmittäin tarkasteltuna lastensuojeluilmoituksia tehtiin 13 vuotta täyttäneistä enemmän kuin tätä nuoremmista: 13–15 -vuotiaista 8,6 %:sta ja 16–17 -vuotiaista 9,7 %:sta tehtiin lastensuojeluilmoitus. Sen sijaan 7–12 -vuotiaiden ikäryhmästä 5,4 %:sta tehtiin lastensuojeluilmoitus ja alle seitsemän vuotiaista vieläkin harvemmin. Vuonna 2013 lastensuojelun avohuollon asiakkaiden osuus ikäryhmästä kasvoi, mitä vanhemmista lapsista oli kyse: asiakkaina 7–12 -vuotiaista oli vähän yli 7 %, 13–15 -vuotiaista hieman yli 9 % ja 16–17 -vuotiaista lähes 10 %. Ensimmäistä kertaa kiireellisesti sijoitettiin vuonna 2013 kaikkiaan 2 765 lasta. Näistä lapsista 13–15 -vuotiaita oli 842 ja 16–17 -vuotiaita 646. Viisi viimeistä ikävuotta ennen täysi-ikäisyyttä olivat siis merkittävä osa kaikista kiireellisesti sijoitetuista vuonna 2013. (Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 2014, 7, 11–12, 14–15.) Nuoret siis erottuvat lastensuojelun tilastoissa selkeästi. Tilastojen perusteella 12–13 ikävuoden kohdalla nuorten kehityksessä, murrosiässä, käyttäytymisessä, elämäntavoissa tai elinpiirissä tapahtuu muutosta, jonka seurauksena nuorista tulee lastensuojelun asiakkaita.

Alle 13 -vuotiaiden lastensuojelun avohuollon asiakkaina olevien lasten kohdalla huolta aiheuttavat yleensä lasten kasvuolosuhteet, hoidon laiminlyöminen tai äidin päihde- tai mielenterveysongelmat. Yleisimmät syyt asiakkuuteen liittyvät siis lapsen kasvuolosuhteisiin ja kotioloihin. Sen sijaan yli 13 -vuotiaiden nuorten kohdalla asiakkuuden syyt ovat yleisimmin nuoren omakäyttäytyminen, esimerkiksi koulunkäynninongelmat ja päihteidenkäyttö. (Lämsä 2009, 90–91, 97.) Lasten ja nuorten syyt lastensuojelun asiakkuuteen ovat siis usein erilaisia: lasten heidän vanhemmistaan johtuvia ja nuorten heistä itsestään.

Vaikka lastensuojelun tilastojen mukaan nuoret ovat merkittävä ryhmä lastensuojelussa, keskeinen huomio lastensuojelussa tehtävässä työssä on lapsissa. Asiakkaina olevat nuoret

jäävät heikommalle huomiolle, koska heidän kanssaan pyritään työskentelemään samasta näkökulmasta kuin lasten. (Pohjola 2009, 24, 27–28.) Sekä lasten että nuorten omaan asiakkuuteen osallistumisen haasteena on oikeiden ja sopivien osallistumistapojen puuttuminen tai niiden löytäminen. Koska yleisiä ja yhtenäisiä käytäntöjä nuorten huomioimiseen lastensuojelussa ei ole, osallistuminen on helppo ohittaa. Toimivien käytäntöjen hahmottaminen edellyttää, että lasten ja nuorten kanssa kokeillaan rohkeasti erilaisia työskentelymahdollisuuksia ja selvitetään, mikä toimii ja mikä ei. Lasten ja nuorten osallistumisessa on myös kyse aikuisten ja ala-ikäisten sukupolvien välisestä suhteesta: millainen on lasten asema aikuisten rinnalla ja yhteisessä työskentelyssä. (Satka 2005, 26.)

Asiakkaana olevan nuoren osallisuus toteutuu, kun hän on mukana työskentelyssä sekä tiedon tuottajana että vastaanottajana. Lastensuojelussa osallisuuden tulisi ulottua ennaltaehkäisevästä lastensuojelusta jälkihuollon päättymiseen asti. (Hotari, Oranen & Pösö 2009, 125.) Kokemus osallisuudesta muodostuu asiakkuudessa kahdella tasolla, yksittäisissä tilanteissa ja asiakkuudessa kokonaisuutena. Osallisuus voi toteutua tai jäädä toteutumatta yksittäisissä kohtaamisissa työskentelyn kuluessa. Toiseksi koko asiakasprosessista muodostuu kokemus osallisuudesta sen mukaan, millaisia yksittäisiä kokemuksia asiakkuuden aikana on ollut. Näiden kahden tason osallisuus on jokaisen asiakkaana olevan nuoren kohdalla erilainen, minkä vuoksi kokemukset osallisuudesta ovat yksilöllisiä. (Muukkonen, 2009, 135.)

Koska nuorten asema lastensuojelussa on samaan aikaan merkittävä ja epäselvä, halusin tutkia nuorten omia kokemuksia asiakkuudestaan tarkemmin. Pro gradu -tutkielmassani selvitän systemaattisen kirjallisuuskatsauksen avulla, miten nuorten kokemuksia lastensuojelusta ja osallisuudesta on aikaisemmin tutkittu ja millaisia kokemuksia nuorilla on aikaisempien tutkimuksien perusteella lastensuojelusta ja osallisuudestaan lastensuojelun asiakkaina. Halusin systemaattisella kirjallisuuskatsauksella selvittää, tuleeko nuorten kokemuksissa esiin haasteita työskentelytavoissa tai osallisuudessa, joita nuorten kanssa työskentelyyn yhdistetään. Systemaattinen kirjallisuuskatsaus on tutkimusmenetelmä, jolla kootaan aikaisempaa tutkimustietoa yhteen ja muodostetaan synteesi aikaisempien tutkimusten tuloksista (Pudas-Tähkä & Axelin 2007, 46). Systemaattisella kirjallisuuskatsauk-

sella saatuja tutkimustuloksia voidaan käyttää työn käytäntöjen kehittämiseen ja muuttamiseen mahdollisimman toimiviksi (Tuomi & Sarajärvi 2003, 120). Omassa tutkimuksessani olen keskittynyt kokoamaan aikaisempaa tutkimustietoa nuorten kokemuksista enkä mallintamaan uusia käytäntöjä lastensuojeluun.

Nuoriin ja nuorten erityiskysymyksiin keskittyneessä nuorisotutkimuksessa nuoria on eri aikoina lähestytty sekä myönteisesti että ongelmalähtöisesti (Puuronen 2006, 15–17). 1990 -luvulla nuorisotutkimuksessa nuoruutta pidettiin horjuvana, mutta 2000 -luvulla nuorisotutkimuksen näkökulma on muuttunut innovatiiviseksi nuoruudeksi ja innovatiivinen nuoriso halutaan ottaa mukaan heitä itseään koskevaan tutkimukseen. (Mørch 2003, 51–53; Morch 2005, 33.) Nuorisoon liittyvää tutkimusta ja tietoisuutta nuorten tilanteesta tarvitaan, jotta nuorten ongelmiin osataan puuttua. Toisaalta nuorilla on myös entistä suurempi rooli yhteiskunnan kehityksessä. Erityisesti koulutuksen merkitys nuoruudessa on korostunut ajassamme. Nuoret nähdään satsauksena tulevaisuuteen, minkä vuoksi nuoria mitataan heidän koulutuksensa tai sen puutteen mittareilla. (Mørch 2005, 29.)

Olen halunnut pro gradu -tutkielmallani tuoda lastensuojelun tutkimukseen nuorisotutkimuksellista näkökulmaa nuorista oman asiansa asiantuntijoina. En ole tutkimuksessani kysynyt suoraan nuorilta itseltään vaan halusin selvittää, onko lastensuojelun asiakkaana olevien nuorten kokemusten ylipäänsä tutkittu aikaisemmin minkä verran ja miten. Lisäksi olen halunnut korostaa nuorten erityisyyttä lastensuojelun asiakkaina. Lastensuojelun keskittyessä usein vain lapsuuteen, jäävät alaikäiset nuoret vähälle huomiolle. Nuoret ovat osaavia ja kykeneviä sanoittamaan omaa elämäänsä, mutta silti heidän kanssaan työskentelyä pidetään haastavana.

Lastensuojelulaissa lapsilla tarkoitetaan kaikkia alle 18 -vuotiaita (Lastensuojelulaki 417/2007, 6 §). Kirjallisuudessa alaikäisistä lastensuojelun asiakkaista puhutaan sekä lapsina että nuorina. Tutkimuksessani olen keskittynyt lastensuojelun asiakkaina oleviin alaikäisiin nuoriin. Käytän tutkimuksessani sekä lapsi että nuori -käsitettä riippuen siitä, kumpaa käsitettä on käytetty tutkimuksessa tai teoksessa, johon kulloinkin viittaan. Tutkimuksessani tarkoitan lapsilla ja nuorilla samaa ikäryhmää, noin 13–17 -vuotiaita.

Seuraavassa luvussa käyn läpi nuoruutta ikävaiheena ja nuoria lastensuojelun asiakkaina. Tuon ilmi sekä toimivaan asiakkuuteen liittyviä piirteitä että ongelmia, joita liittyy nuorten kanssa työskentelyyn ja nuorten osallisuuteen. Luvussa kolme esittelen tutkimusmenetelmänäni käyttämää systemaattista kirjallisuuskatsausta sekä systemaattiseen kirjallisuuskatsaukseen läheisesti liittyvää näyttöön perustuvaa käytäntöä. Luvun kolme lopuksi esittelen myös tutkimusongelmani. Luvussa neljä kerron tutkimuskirjallisuuden avulla, kuinka olen toteuttanut oman tutkimukseni ja kuinka tutkimusaineistoni on muodostunut. Luvussa viisi vastaan ensimmäiseen tutkimuskysymykseeni, miten nuorten kokemuksia lastensuojelusta ja osallisuudesta on aikaisemmin tutkittu, kun kuvailen millainen tutkimusaineistoni on. Luvuissa kuusi ja seitsemän vastaan tutkimuskysymyksiini nuorten kokemuksista lastensuojelusta ja osallisuudesta lastensuojelussa aikaisempien tutkimusten perusteella. Luvussa kahdeksan on tutkimukseni johtopäätökset ja pohdintaa koko tutkimusprosessista.

2 NUORISOSOSIAALITYÖ JA NUORTEN OSALLISUUS

Tässä luvussa käsittelen nuoruutta elämänvaiheena, nuoria lastensuojelun asiakkaina ja osallisuutta asiakkuudessa. Kuvailen aluksi nuoruuden erityisyyttä ikävaiheena, minkä jälkeen esittelen nuorten kanssa työskentelyä sekä toisaalta nuorten tavoittamattomuutta ikäryhmänä. Luvun lopussa käyn läpi nuorten osallisuuteen liittyviä mahdollisuuksia ja ongelmakohtia. Osallisuus omassa asiakkuudessa on tärkeä osa hyvää asiakkuutta, mutta eri syistä se ei kuitenkaan ole itsestään selvyys.

2.1 Nuoruus ikävaiheena

Nuoruuden ikärajoja ei voida määrittää yksiselitteisesti. Siirtyminen lapsuudesta nuoruuteen ja nuoruudesta aikuisuuteen on liukuvaa ja nuoruus määrittyy tilanteiden mukaan. Nuoruudelle on tyypillistä erilaiset siirtymät ja muutokset, jotka hahmottavat nuoruutta. Nuoruuden siirtymiä ovat esimerkiksi toisen asteen koulutuksen aloittaminen, päihteiden kokeileminen ja muuttaminen omilleen. (Aaltonen & Heikkinen 2009, 166.) Institutionaalisesti nuoruuden katsotaan usein alkavan 13 -vuotiaana ja jatkuvan 25 -vuoteen asti (Wyn & White 1997, 1). Sen sijaan lastensuojelussa lapsuuden ja nuoruuden taitekohtana lastensuojelussa voidaan pitää 12 vuotta, jonka täytettyään nuorella on oikeus tulla kuulluksi ja hän voi itsenäisesti hakea muutosta itseään koskeviin päätöksiin (Lastensuojelulaki 417/2007, 20 §, 89 §; Hämäläinen, Laukkanen & Vornanen 2008, 162).

Yhteiskunnan muuttuessa ei nuoruuskaan ole pysynyt muuttumattomana. Nuoruuteen liittyvät odotukset ja hyvänä pidetty nuoruus ovat vaihdelleet eri aikoina. Yhteistä eri aikoina vallinneissa nuoruuteen liittyvissä odotuksissa on, että nuoruuden oletetaan valmistavan kohti yhteiskunnassa hyvänä pidettävää aikuisuutta. Nykyään nuoren odotetaan saavuttavan hyvänä pidetty aikuisuus koulutuksen avulla ja opiskelua pidetään tärkeä nuoruuden toimintana. Nuoruudesta puhutaan usein ilmiöinä, jotka muodostuvat nuorten toiminnasta

tai tyylistä. Nuoret voivat olla esimerkiksi syrjäytyneitä, punkkareita, rikollisia tai kettutyttöjä. Myös päihteiden käyttö tai asiakkuus lastensuojelussa ovat ilmiöitä, joilla nuoria voidaan määritellä yhteiskunnassa. (Rauste-von Wright 1998, 197, 202.)

Yleensä yhteiskunnassa saavat eniten huomiota nuoret, jotka ovat vaarallisia, rikollisia, poikkeavia tai sekavia. Vaaralliset nuoret ovat levottomalla käytöksellään vaaraksi sekä itselleen että muille. He esimerkiksi hurjastelevat mopoilla, tekevät kepposia ja karkailevat. Rikolliset nuoret puolestaan tekevät erilaisia rikoksia ja rikkeitä, joiden vuoksi he joutuvat tekemisiin poliisin kanssa. Poikkeavat nuoret rikkovat sosiaalisia normeja ja herättävät huomiota valtavirrasta poikkeavalla käyttäytymisellään. Poikkeavuus on kulttuurisidonnoista: eri yhteisöissä poikkeavana voidaan pitää eri asioita. Poikkeavaa käyttäytymistä voi olla esimerkiksi omaan huoneeseen eristäytyminen tietokoneelle tai kuuluminen jenginuoriin. Sekavat nuoret ovat usein nuoria, joilla on jo tai voidaan myöhemmin todeta olevan ongelmia mielenterveyden kanssa ja nuoren sekava käyttäytyminen johtuu hänen mielenterveyden oireilusta. Nuoren elämässä mukana olevat aikuiset ja työntekijät antavat nuorelle helposti jonkin tällaisen ryhmän leiman nuoren elämäntilanteen mukaan. (Ungar 2006, 11–13.)

Nuori kohtaa puuttumista ja rajoituksia, jos hänen elämäntilanteensa poikkeaa yhteiskunnassa vallalla olevasta hyvän elämänkulun ajatuksesta. Erilaisten valtiointerventioiden tarkoituksena on puuttua nuoren elämänkulkuun, jotta nuori eläisi valtion hyvänä pitämää elämäntapaa. Syyt puuttua nuoren elämään voivat olla joko nuoresta itsestään johtuvia, esimerkiksi koulun keskeyttäminen, tai johtumattomia, kuten työttömyys. (Puuronen 2006, 166.) Lastensuojelun puuttuminen nuoren elämään voi olla sekä nuoresta itsestään johtuvaa että johtumatonta. Nuoren itseään vahingoittava käytös voi esimerkiksi olla nuoresta itsestään johtuva syy puuttua nuoren tilanteeseen. Toisaalta nuori voi kohdata hänestä itsestään johtumatonta puuttumista esimerkiksi, jos nuoren vanhemmilla on päihdeongelma, jonka vuoksi nuori on lastensuojelun asiakkaana.

2.2 Nuorten kanssa työskentely

Nuorisotyön ja sosiaalityön asiakkaina voidaan kohdata samoja nuoria, mutta heidän kanssaan työskennellään eritavalla. Nuorisotyössä nuoret asiakkaat kohdataan ryhmänä kun taas lastensuojelussa asiakkaina olevia nuoria tarkastellaan yksilöinä ja työskentely on yksilöllistä. Sosiaalityössä suhde nuoriin syntyy jonkin ongelman seurauksena, jonka vuoksi lastensuojelun asiakkaiksi päädytään. Nuorisotyö sen sijaan ei ole yhtä ongelmakeskeistä. Eroavaisuuksista huolimatta nuorisotyöllä ja sosiaalityöllä on yhteistä ennaltaehkäisevä ja erityisen tuen työskentely. (Pohjola 2009, 28–29, 35.) Nuorten hyvinvoinnin tukemiseksi yhteistyö nuorten kanssa työskentelevien eri tahojen kesken on tärkeää. Yhteistyö esimerkiksi lastensuojelun, koulun, nuorisopsykiatrian ja nuorisotyön kesken voi auttaa kehittämään yhteisiä tukimuotoja nuorille. (Heikkinen 2007, 22; Aaltonen & Heikkinen 2009, 167.)

Työtä nuorten parissa sosiaalialalla on tehty jo kauan, mutta käsitettä nuorisososiaalityö pidetään vielä melko vieraana. Laajasti määriteltynä nuorisososiaalityöllä tarkoitetaan kaikkea nuorten kanssa tehtävää sosiaalityötä. Kunnallisessa kentässä nuorisososiaalityö paikantuu lastensuojeluun, joka koskee alle 18 -vuotiaita sekä jälkihuoltonuoria 21 -vuotiaaksi asti. (Lastensuojelulaki 417/2007, 6 §, 75 §; Hämäläinen ym. 2008, 162.) Toisaalta nuorisososiaalityötä tehdään myös etsivässä nuorisotyössä, jonka asiakkaiksi nuorisolain mukaan kuuluvat alle 29 -vuotiaat (Nuorisolaki 27.1.2006/72 2 §, 7b §). Nuorisososiaalityötä tehdään eri palveluissa, esimerkiksi oppilaitoksissa, perheneuvolassa, nuorisokodeissa, nuorisopsykiatrialla ja poliisin sosiaalityössä. Työskentelyssä on tärkeää nuoruuden erityisyys ikävaiheena ja ikävaiheeseen liittyvät kehityksen ja kasvun tehtävät. Tämän vuoksi sosiaalityön omien käytäntöjen lisäksi tärkeää tietoa nuorisosiaalityölle ovat esimerkiksi nuorisopsykiatrian ja -kasvatuksen teoriat nuoruusiän kehitysvaiheista ja nuorisokulttuureista. (Hämäläinen ym. 2008, 162–164.)

Minna Laakkosen (2007, 145–159) mukaan nuorten kanssa työskentely ja nuorten ymmärtäminen edellyttävät työntekijältä herkkyyttä, nuoren kunnioittamista ja aikuisuutta. Aikuisen tärkeä tehtävä on olla aikuinen. Nuoren kanssa vastaan tulevista erimielisyyksistä

on keskusteltava rakentavasti ja perusteltava tehtävät ratkaisut. Laakkosen mukaan Martti Linqvistin (1992, 73) käsite työntekijästä säiliöihmisenä kuvastaa hyvin sellaista roolia, jota työntekijältä vaaditaan nuorten kanssa työskenneltäessä. Työntekijän tehtävä aikuisena on ottaa kannettavakseen nuoren tunnekuohut, paha olo ja kapinat. Työntekijä ikään kuin säilöö nuoren tunnepurkautumiset sisälleen ja purkautumisen päätteeksi sulkee sisäisen säiliönsä kannen. Ollessaan vastaanottavainen ja valmis kuuntelemaan työntekijä viestii nuorelle, että asioista on hyvä puhu ja ne kannattaa jakaa. Nuoren purkautumista kuunteleva aikuinen on turvallinen, välittävä ja läsnä oleva. Aikuinen hallitsee ja kestää tilanteen, joka nuoren mielestä voi tuntua kaoottiselta.

Laakkonen (2007, 157–158) on pohtinut Pikku Prinssi -teoksen tarinan kautta, kuinka Pikku Prinssin ja ketun suhteessa on kyse samanlaisesta kesyttämisestä kuin työntekijän ja nuoren tutustumisessa.

”Kettu vaikeni ja katseli kauan Pikku Prinssiä.

– Ole hyvä…kesytä minut! se sanoi.

– Mitä minun tulee tehdä? Pikku Prinssi kysyi.

– Sinun täytyy olla hyvin kärsivällinen, kettu vastasi. Ensin istuudut ruohikkoon, noin, vähän etäälle minusta. Minä katselen sinua, etkä sinä puhu mitään. Väärinkäsitykset johtuvat aina sanoista. Mutta päivä päivältä voit istuutua vähän lähemmäksi…”

(Saint-Exupéry 2007, 69.)

Nuoren kanssa työskentelyn tulisi lähteä liikkeelle ketun kuvaamasta kesyttämisestä: tutustu nuoreen, osoita hänelle, että olet läsnä, ole kiinnostunut nuoren asioista ja välitä hänestä. Tärkeää on, ettei työntekijä tukahduta nuorta omalla pätemisellään tai ammatillisen pätevyyden todistelulla. Nuorelle on hyvä kertoa, että työntekijä on hänen käytettävissään, mutta ei tungeksi nuoren elämään. Kun nuori oppii tuntemaan työntekijän hän voi vähitellen luottaa tähän ja uskaltaa päästää työntekijän hieman lähemmäksi itseään. (Laakkonen 2007, 157–158.)

Haastavia tilanteita ovat työntekijöiden ja nuorten väliset ristiriidat, joissa nuoren toiveita tai tahtoa ei voida toteuttaa, koska nuoren toiveet ovat työntekijän mielestä nuoren hyvinvoinnin vastaisia tai nuori ei ymmärrä hänen parhaakseen asetettuja rajoja. Esimerkiksi tilanteessa, jossa nuori vahingoittaisi itseään päihteillä. Tilanteissa, joissa nuoren käyttäytymiseen puututaan, tulisi nuorta kuitenkin kuunnella ja myös välittää nuorelle kokemus, että häntä on kuunneltu. Ristiriitatilanteissa nuoren elämää koskevista vaihtoehdoista ja ratkaisuista on tärkeää keskustella yhdessä. (Laakkonen 2007, 145–159; Leisto & Tuomikoski-Koukkula 2011, 152.) Nuoren tulisi voida ja uskaltaa luottaa työntekijöihin. Luottamuksen syntyminen työntekijöitä kohtaan voi kuitenkin olla nuorille haastavaa. Nuoret voivat olla epävarmoja esimerkiksi siitä, mitä omista asioista kannattaa kertoa ja mitä seurauksia omien asioiden jakamisella voi olla itselle, perheelle tai ystäville. (Hipp & Kivistö 2009, 191.) Työntekijöiden vaihtuminen voi vaikeuttaa nuoren ja työntekijän luottamuksellisen suhteen muodostumista. Lisäksi nuoren tulisi tietää, miksi hän on lastensuojelun asiakkaana tai miksi hänet on huostaanotettu. Omaan lastensuojelun asiakkuuteen liittyvien taustojen tietäminen ja selvittäminen työskentelyssä auttaa nuorta selviämään elämässään. (Kivistö 2006, 117.)

Annina Myllärniemen (2006, 104–105) mukaan lastensuojelutyössä tulisi osata huomioida asiakkaina olevien lasten ja nuorten eri ikäryhmien erityispiirteet ja tarpeet. Myllärniemi on tutkinut nuorten huostaanottoja ja niihin vaikuttaneita tekijöitä. Hänen mielestään on tärkeää selvittää, johtuvatko nuorten huostaanotot siitä, että huostaanotto on nuoren tilanteessa välttämätön vai eikä nuoria ja nuorten vanhempia osata tukea lastensuojelun avohuollon keinoin, minkä vuoksi huostaanottoihin päädytään. Myllärniemen tutkimuksessa kävi ilmi, että asiakkaina olleille nuorille ja heidän perheilleen avohuollon tukitoimia tarjottiin harvemmin kuin lapsille ja lapsiperheille. Nuorille suunnattuja avohuollon tukitoimia ei juurikaan ole tai nuoren ja hänen vanhempiensa saaminen sitoutumaan avohuollon sosiaalityöhön on heikkoa. Toisaalta pienten lasten ja lapsiperheiden tilanteet voivat herättää enemmän huolta, minkä vuoksi lapsiperheille myönnetään palveluja helpommin kuin nuorille tai nuoren vanhemmille.

2.3 Tavoittamaton ikäryhmä

Pekka Karjalainen (2010, 192) on kuvaillut nuoria sosiaalityössä tavoittamattomiksi. Nuorten tavoittamattomuudella Karjalainen on viitannut sosiaalityön tavoittavan perheet ja lapset, mutta nuoriin, etenkin 13–17 -vuotiaisiin, suhde muodostuu usein vasta, kun nuoren ongelmat ovat ehtineet kehkeytyä vakaviksi. (mt., 192.) Nuorten tavoittamattomuus lastensuojelussa voi johtua useista syistä. Yleisesti nuoruus on sosiaalityössä jäänyt osittain lapsuuden varjoon. Ikäryhmittäin jaettu sosiaalityö tunnistaa yleensä lastensuojelun, aikuissosiaalityön ja vanhussosiaalityön. Sosiaalityöllä ei ole selkeää näkemystä nuoruudesta elämänvaiheena ja alaikäisistä nuorista puhutaan usein lapsina. (Pohjola 2009, 25, 27.)

Tavoittamattomuus voi johtua työskentelyn käytännöistä, jotka eivät ole toimivia nuorten tavoittamiseksi. Hannele Forsbergin (1998, 174–175, 244–245) mielestä nuorten kohtaaminen puuttuu, koska lastensuojelun työntekijät työskentelevät ensisijaisesti vanhempien kanssa. Toisaalta lastensuojelun usein aikuislähtöinen työskentely ja keskustelu eivät ole lapsille ja nuorille luontevin tapa osallistua. Jos sosiaalityöntekijälle lapsen tai nuoren ikätasolla työskentely on vierasta eikä työskentelyyn ole keinoja, saattavat lapset tuntua haastavalta asiakasryhmältä. Työntekijöiden keinottomuudesta johtuva lasten rooli hankalana asiakkaana voi johtaa siihen, että lapset sivuutetaan omasta asiakkuudestaan joko suoraan, jolloin lapsia ei kutsuta tapaamisiin tai epäsuoraan, jolloin tapaamisissa mukana olevat lapset jätetään huomiotta. Myös Johanna Hurtig (2003, 194) on kirjoittanut työntekijöiden vastuusta huolehtia lasten mukana olosta lasta itseään koskevassa työskentelyssä. Lasta ei voida sivuuttaa kerättäessä tietoa lapsen ja koko perheen elämäntilanteesta ja tyytyä vain muiden, esimerkiksi vanhempien kohtaamiseen.

Lastensuojelun kieli on aikuiskeskeistä ja vielä enemmän työntekijäkeskeistä, vaikka työskentelyn keskiössä tulisi olla lapsi. Sen sijaan, että lapsi huomioitaisiin työn keskipisteenä, jää hän helposti varjoon ja huomiotta. Lasten ulkopuolisuutta omasta asiastaan korostetaan muun muassa puhumalla ”niistä” ja ”heistä” erotuksena ”meistä”. Lastensuojelulaki tarjoaa suuntaa antavia velvoitteita lasten ja nuorten huomioon

ottamiseksi työskentelyssä. Käytännössä on kuitenkin kunkin työpaikan tai työntekijän vastuulla, kuinka lasten ja nuorten kanssa työskennellään. (Puustinen-Korhonen 1994, 5, 7.) Aila Puustinen-Korhosen (mt., 15–16) mukaan syy lasten sivuuttamiseen lastensuojelussa johtuu vanhoista työtottumuksista, joissa lasta ei ole totuttu näkemään tasapuolisena työskentelyn osapuolena. Sosiaalityöntekijöiden mielestä on helpompaa työskennellä aikuisten kanssa, koska lasten mukaan ottaminen vaatii uudenlaista työorientaatiota ja työtapoja. Sijaishuollon onnistuminen on kuitenkin todennäköisempää, mitä enemmän lapsi tai nuori on saanut osallistua työskentelyyn ja hänelle on rehellisesti kerrottu sekä hänen oikeuksistaan että syistä, jotka ovat johtaneet lastensuojelussa tehtyihin päätöksiin.

Tavoittamattomuus voi olla myös nuoren päätymistä avun piiriin vasta ongelmien jatkuttua jo pitkään. Nuoren tavoittamattomuus voi tulla ilmi, kun uudella lastensuojelun asiakkaaksi tulevalla nuorella on jo erilaisia ja mahdollisesti vaikeitakin ongelmia. Syynä voi olla, että nuori oirehtii yhtäkkiä paljon tai vaihtoehtoisesti hänen oireisiin ei ole aikaisemmin puututtu eikä hänestä ole tehty lastensuojeluilmoitusta. (Hipp ja Kivistö 2009, 199.) Murrosikään liittyvät kriisit voivat toisinaan olla niin vakavia, että työskentelyssä täytyy tehdä nopeita päätöksiä, vaikka avohuollon työskentely olisi vasta aloitettu. (Heikkinen 2007, 6; Myllärniemi 2006, 104). Toisaalta sosiaalityön voi olla yrityksistä huolimatta vaikea tavoittaa nuoria, mikäli nuoret välttelevät sosiaalityöntekijää, eivät halua tavata, eivät vastaa yhteydenottoihin tai saavu sovittuun tapaamiseen. Sosiaalityöntekijän välttely voi johtua esimerkiksi siitä, ettei nuori halua tulla sosiaalitoimistoon. Voi myös olla, että nuori ei halua tavata sosiaalityöntekijää keskusteltavien aiheiden vuoksi. Esimerkiksi keskustelu kriminalisoiduista teemoista kuten päihteet voi olla nuorista vaikeaa sosiaalityöntekijän kanssa. (Hipp & Kivistö 2009, 199.)

Jotta nuoria tavoitettaisiin paremmin, nuorten kohtaamisen tulisi olla monipuolista ja nuorten tarpeista lähtevää. Jos palvelut ovat jäykkiä, vaikeasti saatavilla tai tuntuvat nuoresta etäisiltä, ei hän välttämättä sitoudu palveluihin tai sitoutuminen on heikkoa. Palveluihin sitoutumaton nuori jatkaa harhailuaan eikä työskentelyssä tapahdu mitään ennen kuin tilanne huononee niin paljon, että tarvitaan raskaampia toimenpiteitä, esimerkiksi sijoitus. (Heikkinen 2007, 2–3.) Mahdollisuus tavata sosiaalityöntekijää

esimerkiksi toiminnallisessa kanssakäymisessä voisi olla keino tavoittaa nuoria nykyistä paremmin (Aaltonen & Heikkinen 2009, 169). Sosiaalitoimistolle tuleminen voi tuntua nuoresta pelottavalta, eikä toimisto välttämättä tarjoa nuoren kannalta parhaita puitteita tapaamiselle. Nuoria olisikin hyvä kohdata heille tutussa ympäristössä. Kotona, kahvilassa tai koulussa nuori on enemmän omalla maaperällään, mikä voi madaltaa tapaamisen onnistumista. (Hipp & Kivistö 2009, 199.)

2.4 Osallisuus omassa asiakkuudessa

Osallisuus edellyttää vastavuoroisuutta: osallisuuden mahdollistamista ja mukaan lähtemistä. Jotta osallisuus voi toteutua, täytyy mukaan tulemisen olla mahdollista. Toisaalta, vaikka osallisuudelle olisi olemassa mahdollisuudet, ei osallisuutta tapahdu, jos osallisuuteen ei haluta lähteä mukaan. (Oranen 2008, 9.) Osallisuudelle voidaan työskentelyn vuorovaikutuksessa luoda mahdollisuus, mutta kokemusta osallisuudesta ei voida tehdä toiselle: osallisuuden kokeminen on kiinni henkilökohtaisesta kokemuksesta eikä ketään voida osallistaa hänen puolestaan. Osallisuus on siis subjektiivinen kokemus. (Hotari ym. 2009, 118–119.) Jos nuori ei koe osallisuutta tapaamisellaan sosiaalityöntekijän kanssa, ei sosiaalityöntekijä voi väittää nuoren kokemusta vääräksi, vaikka hän kokisi huomioineensa nuoren osallisuutta omasta mielestään hyvin.

Osallisuus asiakkuudessa tarkoittaa mahdollisuutta valita, saada tietoa, vaikuttaa päätöksentekoprosessiin, ilmaista itseään, tehdä itsenäisiä päätöksiä ja saada apua ja tukea itsensä ilmaisemiseksi. Työskentelyn ilmapiirin tulee olla sellainen, että lapsi uskaltaa ilmaista itseään tai toisaalta voi halutessaan pidättäytyä vastaamasta. (Orasen 2006 Powerpoint -esitys, Laihon 2010, 169–170 mukaan.) Lisäksi osallisuutta on lasten mahdollisuus keskustella heille tärkeistä asioista (Nivala 2010, 19). Tehtäessä lasta koskevia päätöksiä korostuu lapsen oikeus tulla kuulluksi, kertoa mielipiteensä, esittää toivomuksensa ja vaikuttaa häntä itseään koskeviin asioihin (Iivonen 2011, 53).

Osallisuuden tasoja voidaan kuvata esimerkiksi tikapuilla, joiden alimmalla portaalla osallisuutta ei ole, mutta jokaisella ylöspäin menevällä porrasaskelmalla osallisuus lisääntyy. Roger Hart (1992) on nimennyt tikapuumallissaan viisi osallisuuden tasoa, jotka Liisa Horelli (1994, 38–39) on suomentanut tutkimusprosessissaan 1) lasten sopeuttaminen valmiisiin suunnitelmiin, 2) lasten kuuleminen, 3) lasten osallistuminen aikuisten suunnitteluun, 4) lasten ja aikuisten suunnitteluyhteistyö ja 5) lasten oma suunnittelu, aikuiset apuna. Ensimmäisellä tasolla eli lasten sopeuttaminen valmiisiin suunnitelmiin lapsi tietää, kuka on vastuussa hänen osallistumisestaan, ymmärtää, miksi hän on mukana ja, että hänen läsnäolollaan on merkitystä. Seuraavalla tasolla, lasten kuuleminen, lapsen mielipidettä kysytään ja kuunnellaan, mutta päätösvalta asioista on yksin aikuisilla. Kolmannella tasolla, lasten osallistuminen aikuisten suunniteluun, toteutuu oikeaa osallisuutta, koska päätöksenteko tapahtuu aikuisten ja lasten yhteistyönä ja aikuiset ottavat lapsen mielipiteet huomioon. Neljännellä porrastasolla, lasten ja aikuisten suunnitteluyhteistyö, yhdessä tekeminen ja molempien osallistuminen on tasavertaista ja yhteiseen päämäärään tähtäävää. Viimeinen eli viides taso, lasten oma suunnittelu, aikuiset apulaisina, on osallisuuden tavoiteltava taso. Tällä tasolla lapsilla on päävastuu toiminnasta, mutta aikuiset ovat lasten apuna ja tukena tarpeen mukaan. (Hart 1992, 11–14.) Osallisuuden portailla osallisuuden oletetaan lisääntyvän automaattisesti portaita noustessa ja vallan lisääntyessä. Porrasmalli ei kuitenkaan huomioi portaita kapuavan lapsen tai nuoren kokemusta: kokeeko lapsi tai nuori osallisuutensa lisääntyvän? (Hotari ym. 2009, 119.)

Osallistumisen myötä lapsi voi saada kokemuksia hyväksytyksi tulemisesta sekä hänen ajatusten ja kokemuksien merkityksellisyydestä (Nivala 2010, 25). Mahdollisuus osallistua omaa elämää koskevaan työskentelyyn ja päätöksentekoon on nuorelle merkittävä kokemus. Työskentelyssä mukana ollessaan nuori voi kokea, että hänen mielipiteensä ja ajatuksensa ovat tärkeitä, niistä ollaan kiinnostuneita ja hän voi vaikuttaa itseään koskeviin päätöksiin. Sellaisiin suunnitelmiin ja päätöksiin, joita tehtäessä on kysytty nuoren mielipidettä ja joihin nuori on voinut vaikuttaa, on helpompi hyväksyä ja sitoutua kuin suunnitelmat ja päätökset, jotka ovat aikuisten sanelemia. Mahdollisuus vaikuttaa omaa elämää koskeviin päätöksiin. Parhaimmillaan osallisuuden antama kokemus on tunne kuunnelluksi tulemisesta ja mahdollisuudesta vaikuttaa. (Oranen 2008, 16.)

Suvi Raitakari (2004) on tutkinut 16–25 -vuotiaiden sosiaalitoimen asiakkaana olevien nuorten osallisuutta heitä itseään koskevissa palavereissa. Tapaamisen aluksi työntekijä yleensä korostaa, että ”kyseessä on nuoren oma palaveri” ja nuorelle annetaan ensimmäisenä mahdollisuus kertoa kuulumisistaan. Nuori voi itse valita, mitä hän kertoo kuulumisistaan ja kuinka hän käyttää hänelle tarjotun puheenvuoron. Mikäli nuori heti tapaamisen aluksi valitsee keskustelussa vetäytyvän roolin, on mahdollista, että hänen roolinsa tapaamisen ajan on vastausvelvollinen hänelle esitettäviin kysymyksiin tai nuori jää kuulijan rooliin eikä juuri osallistu keskusteluun. (mt., 35–42.)

Lasten osallistuminen ja heiltä kysyminen voi olla aikuisten mielestä vaikeaa eri syistä. Ensinnäkin lasten osallistumisen voidaan kuvitella lyhentävän lapsuutta. Toisaalta lapsilta kysymisen voidaan pelätä alentavan aikuisen auktoriteettiasemaa vanhempana tai asiantuntijana. Kolmanneksi lasten osallisuus saatetaan virheellisesti tulkita vallan siirtämisenä lapselle hänen omassa asiassaan. Lapsuus ei kuitenkaan lyhene, vaikka lapset otetaankin mukaan heitä koskeviin keskusteluihin tai päätöksiin. Lapsen osallisuus on mahdollista mitoittaa hänen ikätasonsa mukaan. Lapselta kysyminen ei myöskään syö aikuisen päätäntävaltaa vaan vastuu lapsesta on aikuisella. Sen sijaan lapsen kuunteleminen ja kiinnostus hänen mielipiteistään antaa aikuiselle arvostusta lapsen silmissä. (Aula 2011, 35.)

Lasten ja nuorten osallisuutta tarkastellaan usein suhteessa aikuisiin. Aikuiset ovat lasten ja nuorten osallisuuden mahdollistajia tai estäjiä. (Oranen 2008, 9.) Forsberg (1998) tutki väitöskirjassaan, kenen tai keiden kanssa lastensuojelun asiakastapaamisilla työntekijät työskentelevät ensisijaisesti. Tapaamisilla molempien vanhempien tai äidin ja lapsen mukana olo ei tarkoittanut automaattisesti sitä, että kaikkien tapaamisella mukana olleiden kanssa työskenneltiin tai keskusteltiin tasapuolisesti. Ensisijainen asiakas oli se, kenen kanssa tapaamisella erityisesti työskenneltiin, ketä tapaamisella kuunneltiin ja kenen mielipiteistä oltiin kiinnostuneita. Forsbergin tutkimuksessa yleisin ensisijainen asiakas oli äiti ja vain yhdessä tapauksessa lapsi tai nuori. Pelkkä lapsen läsnäolo ei siis kertonut mitään lapsen osallisuudesta tapaamisella. (mt., 174–175, 236). Lastensuojelussa työntekijällä on siis merkittävä asema lapsen osallisuuden mahdollistajana.

Lastensuojelun asiakkaana olevan lapsen ikä voi vaikuttaa siihen, millainen asema lapselle työskentelyssä muodostuu: mitä vanhempi lapsi on, sen helpompaa hänen on halutessaan osallistua ja olla mukana tapaamisella aikuisten kanssa. Riippumatta lapsen iästä, työntekijällä on mahdollisuus vaikuttaa siihen, miten lapsi tai nuori otetaan työskentelyssä huomioon: tarjotaanko hänelle mahdollisuuksia osallistua vai sivuutetaanko hänet. (Forsberg 1998, 252–253.) Lasten ja nuorten osallisuus tulee osata asettaa heidän iän ja kehityksen mukaiselle tasolle. Vauvan kohdalla osallisuus on fyysistä läsnäoloa tapaamisilla ja vauvan pitämistä mukana puheissa kun taas lapsen kanssa tapaaminen ja osallisuus tapahtuvat luonnollisemmin leikin ja toiminnan kautta. Nuorille puolestaan kavereilla ja oman tulevaisuuden suunnittelulla on suuri merkitys ja nämä tuli ottaa huomioon nuoren kanssa työskenneltäessä. (Muukkonen 2009, 134.) Lapsille itsensä ilmaisu voi olla hyvin erilaista kuin aikuisille, minkä vuoksi lasten osallisuutta ja ääntä tavoiteltaessa tulee pohtia, kuinka lapsen kerronnalle luotaisiin parhaat puitteet. Lapsen on usein helpompaa kertoa omista kokemuksistaan erilaisten kerronnallisten menetelmien avulla, minkä vuoksi aikuisen tulisi luoda lapselle sellaiset puitteet, joissa lapsen on helppo kertoa kokemuksistaan. Lasten kuuntelemisessa tulee myös muistaa, että lapset ovat erilaisia kertojia ja kaikenlaisille kertojille on annettava tilaa ja mahdollisuuksia puhua kokemuksistaan. Sen vuoksi, että lapsi tuottaa tietoa erilailla kuin aikuinen, ei lapsen kokemus saa jäädä huomioimatta. (Karlsson, Aalto & Hietanen 2012, 83.)

Tiina Muukkosen (2009, 134) mukaan kielellisten ja kulttuuristen asioiden huomioiminen on tärkeää osallisuuden toteutumiseksi. Muukkonen viittaa maahanmuuttajataustaisten kanssa tehtävään työhön, jossa nuorilla ja työntekijällä ei välttämättä ole yhteistä kieltä, mutta siitä huolimatta osallisuutta tulee tavoitella. (mt., 134.) Vaikka työntekijällä ja asiakkaana olevalla nuorella olisikin yhteinen kieli, esimerkiksi suomi, täytyy työntekijän miettiä, että hän puhuu nuorelle tämän ikätasonsa mukaisesti. Työntekijän tulee huomioida, että nuori ymmärtää, mistä puhutaan, ettei hän käytä vaikeita sanoja, mutta ei myöskään sorru aliarvioimaan lasta tai nuorta lässyttämällä hänelle.

Saara Keränen (2004) on tutkinut lastensuojelun asiakkaina olevien lasten osallistumista heitä itseään koskevan päätöksentekoon tukiperhetoiminnasta. Osallistuminen ei ole osallisuutta vaan tutkimuksessaan Keränen on määritellyt osallistumisen olevan

kuulemisen ja osallisuuden välimaastossa tapahtuvaa toimintaa, joka voi johtaa osallisuuden kokemukseen. Tutkimustuloksissa Keränen tarkastelee toteutunutta osallistumista neljästä eri näkökulmasta: keskiö, sisäreuna, ulkoreuna ja ulkopuoli. Ollessaan keskiössä lapsi on täysivaltainen osallistuja. Lapsi voi vaikuttaa häntä itseään koskevaan työskentelyyn aktiivisesti ja työskentely on lapsilähtöistä. Lapsen ollessa työskentelyssä sisäreunalla lapsi on mukana, mutta hänellä ei ole aktiivista roolia. Lapselle kuitenkin kerrotaan häntä koskevista asioista ja häntä kuunnellaan. Ulkoreunalla lapsen osallisuus on sisäreunaa vähäisempää. Lapsi seuraa lähinnä sivusta aikuisten osallistumista. Ulkoreunalla oleva lapsi ei saa välttämättä kaikkea tietoa eikä häntä kuunnella. Ulkopuolella lapsella on etäinen suhde työskentelyyn ja hän on vain passiivinen mukana kulkija. Keräsen tutkimustuloksissa lapset olivat päätöksenteossa yleisimmin sisä- tai ulkoreunalla, mutta vain harvoin keskiössä tai ulkopuolella. Lapsen vahva tai heikko osallisuus ei kuitenkaan ole pysyvä tila vaan osallisuus voi muuttua työskentelyn aikana. Osallisuus voi lisääntyä lapsen siirtyen lähemmäs keskiötä tai se voi vähentyä muuttuen jopa ulkopuolisuudeksi. (mt., 23, 56–59, 74.)

3 SYSTEMAATTINEN KIRJALLISUUSKATSAUS

Nykyään uusia tutkimuksia tulee koko ajan lisää eikä uusimman tutkimustiedon mukana pysyminen ole helppoa. Kuitenkin esimerkiksi sosiaalialalla työskentelevien oletetaan seuraavan oman alansa kehitystä, omaksuvan uusia menetelmiä ja käytäntöjä työhönsä sekä päivittävän osaamistaan. (Aveyard 2010, 6; Jesson, Metheson & Lacey 2011, 105.) 1990 -luvun puolivälissä systemaattisten kirjallisuuskatsausten määrä ja merkitys kasvoi niiden saadessa huomiota ja tullessa ammattilaisten, päätöksentekijöiden ja suuremman yleisön tietoisuuteen. Merkittäviä systemaattisen tutkimuksen eteenpäin viejiä ovat olleet 1990 -luvun puolivälissä alkunsa saanut Cochrane Collaboration ja 2000 -luvun alussa kehittynyt Cambell Collaboration. Näistä Cochrane on keskittynyt terveyttä koskevaan systemaattiseen tutkimukseen ja Cambell käyttäytymis- ja sosiaalitieteisiin. (Soydan 2009, 127.)

Tässä luvussa esittelen, mikä tekee kirjallisuuskatsauksesta systemaattisen ja millainen tutkimusmenetelmä systemaattinen kirjallisuuskatsaus on. Tämän jälkeen kuvailen näyttöön perustuvaan käytäntöön liittyvää keskustelua sekä näyttöön perustuvan käytännön suhdetta systemaattiseen kirjallisuuskatsaukseen. Luvun lopussa esittelen omat tutkimuskysymykseni.

3.1 Systemaattinen kirjallisuuskatsaus tutkimusmetodina

Kirjallisuuskatsaus on tutkimusmetodi, jonka tarkoituksena on koota tutkimuksen kohteena olevaa aihetta koskevaa aikaisempaa tutkimustietoa yhteen (Johansson 2007, 3). Kirjallisuuskatsaus voi olla itsenäinen tutkimus tai sitä voidaan käyttää isomman tutkimuksen alkuselvityksenä, jonka avulla kerätään tietoa siitä, mitä aiheesta jo tiedetään ja mistä tulisi saada lisää tietoa (Aveyard 2010, 1).

Kirjallisuuskatsauksia on erilaisia ja niiden jaottelusta on erilaisia verisoita. Johansson (2007, 3) jakaa kirjallisuuskatsaukset neljään ryhmään: systemaattisen kirjallisuuskatsaus (systematic literature review), kirjallisuuskatsaus (literature review), narratiivinen kirjallisuuskatsaus (narrative literature review) ja perinteinen kirjallisuuskatsaus (traditional review). Helen Aveyard (2010, 16–17) sen sijaan käyttää väljempää ryhmittelyä, jossa kirjallisuuskatsaukset jakaantuvat narratiivisen (narrative review) ja systemaattisen kirjallisuuskatsauksen (systematic review) väliin. Narratiivisessa kirjallisuuskatsauksessa aineiston etsiminen, valitseminen ja synteesin muodostaminen eivät ole tarkkaan määriteltyjä kuten systemaattisessa tutkimuksessa. Tutkimuksen toteuttamisen kuvaaminen paljastaa, millainen kirjallisuuskatsaus on. Systemaattisessa kirjallisuuskatsauksessa tutkimuksen toteuttaminen ja tuloksiin päätyminen tulee esittää tarkasti kun taas narratiivisessa tutkimuksen toteuttamista ja etenemistä ei usein avata.

Erilaisista kirjallisuuskatsauksista systemaattista kirjallisuuskatsausta pidetään yleensä suositeltavimpana vaihtoehtona tutkimuksen toteuttamiseksi, koska se on yksityiskohtainen ja kriittinen. Sen sijaan ei-systemaattisessa tutkimuksessa kriittiset huomiot jäävät yleensä tutkimuksen ulkopuolelle, mikä vääristää tutkimuksen tuloksia. (Aveyard 2010, 2, 13, 18.) Toisaalta systemaattisilla ja ei-systemaattisilla kirjallisuuskatsauksilla voidaan vastata erilaisiin tiedon tarpeisiin, eikä niitä siksi voida yksiselitteisesti asettaa paremmuusjärjestykseen. Muilla kuin systemaattisilla menetelmillä voidaan esimerkiksi koota informaatiota, ideoita tai argumentteja tutkimuskysymyksestä riippuen. (Petticrew & Roberts 2006, 10.)

Systemaattisen kirjallisuuskatsauksen tarkoituksena on tehdä aikaisemmista tutkimuksista synteesi, joka kokoaa yhteen useiden tutkimusten tuloksia, jolloin ei ole tarvetta tutustua jokaiseen tutkimukseen erikseen (Pudas-Tähkä & Axelin 2007, 46). Helen Aveyardin ja Pam Sharpin (2013, 53) mukaan systemaattiset kirjallisuuskatsaukset asettavat aikaisemmat tutkimukset ja tutkimustulokset laajempaan kontekstiin. Useamman samaa aihetta käsittelevän tutkimuksen yhdistäminen auttaa näkemään tutkimusaiheen kokonaiskuvan. Kirjallisuuskatsaus on itsenäinen tutkimus, jossa tarkoituksena on löytää

esitettyyn tutkimuskysymykseen uusia näkökulmia, mutta toisaalta kirjallisuuskatsaus voi johtaa uusiin tutkimuksellisiin löytöihin, joita yksittäisiä tutkimuksia tarkasteltaessa ei huomata. (Aveyard 2010, 8–9, 21).

Aveyardin (2010, 1–2, 20–22) mukaan kirjallisuuskatsaukset tutkimusmenetelmänä ovat yleistyneet kahdesta syystä: aineiston saamiseksi ei tarvitse hakea tutkimuslupia ja toiseksi menetelmä on entistä tärkeämpi sosiaalialalla. Tutkimuslupien saaminen empiirisen aineiston keräämiseksi voi olla työlästä, jolloin valmiiden aineistojen käyttö helpottaa työmäärää ja on käytännön syistä helpompi valinta. Kirjallisuuskatsauksen aineistona olevat tutkimukset ovat jo olemassa ja julkaistua eikä tutkija ole yhteydessä alkuperäisiin tutkimuksiin osallistuneisiin henkilöihin. Toiseksi kirjallisuuskatsauksen avulla tutkimuksen kohteena olevasta aiheesta saadaan laaja näkemys ja tietoa siitä, mitä kyseisestä aiheesta jo tiedetään. Yksittäisten tutkimusten merkitys on suurempi, kun niitä voidaan tarkastella useamman tutkimuksen kanssa yhtäaikaisesti: yhdellä tutkimuksella saadaan tutkimusaiheesta hieman tietoa, kun taas kirjallisuuskatsauksella saadaan samasta aiheesta koottua tietoa useasta tutkimuksesta ja tutkimuksia voidaan tarkastella toisiinsa nähden. Kirjallisuuskatsausten yleistyminen liittyy myös näyttöön perustuvan käytännön merkityksen kasvuun sosiaali- ja terveysalalla.

Systemaattisen kirjallisuuskatsauksen tutkimuskysymys ja tutkimuksen tarkoitus vaikuttavat siihen, millaiset aikaisemmat tutkimukset vastaavat tutkimuksen tarkoitukseen parhaiten. Tämän vuoksi ei voida sanoa, että aineistona tulisi suosia kvalitatiivisia tai kvantitatiivisia tutkimuksia. (Metsämuuronen 2005, 579; Aveyard 2010, 61, 63–64.) Systemaattinen kirjallisuuskatsaus voi sisältää sekä kvalitatiivisia että kvantitatiivisia alkuperäistutkimuksia. Kvalitatiivisilla ja kvantitatiivisilla tutkimuksilla vastataan erityylisiin tutkimuskysymyksiin ja saadaan näin ollen erilaista tietoa: kvalitatiivisilla menetelmillä voidaan esimerkiksi selvittää, miksi jokin työmenetelmä toimii tai ei toimi kun taas kvantitatiivisilla tutkimuksilla pystytään mittamaan työmenetelmän käytöstä johtuvaa mahdollista muutosta. Samassa systemaattisessa kirjallisuuskatsauksessa eri tutkimussuunnat voivat siis täydentää toisiaan. Aineiston muodostamisessa on tärkeää miettiä jokaisen tutkimuksen kohdalla, vastaako tutkimus omaan tutkimuskysymykseen ja onko tutkimuksen tieto oleellista oman tutkimuskysymyksen kannalta. (Petticrew &

Roberts 2006, 57, 59–61.)

Kirjallisuuskatsauksen systemaattisuus vaikuttaa tutkimustulosten luotettavuuteen. Systemaattiseen kirjallisuuskatsaukseen valittavat aikaisemmat tutkimukset eivät voi tulla valituksi aineistoon sattumanvaraisella otannalla ilman selkeitä perusteluita tai esimerkiksi siksi, että ne vastaavat tutkijan omaa mielenkiintoa. Ei-systemaattinen aineiston kerääminen ei anna systemaattisia tuloksia. Systemaattinen aineiston valinta mahdollistaa luotettavien tutkimustulosten saamisen. (Aveyard 2010, 9–10.) Huolimaton kirjallisuuskatsaus ja epäluotettavat tulokset eivät tarjoa mitään merkittävää uuden tiedon tuottamisen kannalta (Pudas-Tähkä & Axelin 2007, 46). Systemaattisuuden lisäksi tutkimuksen laatuun vaikuttaa, että tutkimusaineiston tutkimukset ovat ensimmäisen käden lähteitä. Toisen käden lähteissä virheiden mahdollisuus kasvaa, koska ne ovat jonkun muun kirjoitusta toisten tekemästä tutkimuksesta. Toisen käden lähteissä olevat virheet vaikuttavat myös systemaattisen kirjallisuuskatsauksen tuloksiin. (Aveyard 2010, 60.)

Jotta lukija voi seurata, kuinka tutkimustuloksiin on päädytty, systemaattisessa kirjallisuuskatsauksessa on tärkeää koko tutkimusprosessin dokumentointi. Tutkimukseen liittyvien valintojen ja päätösten kirjoittaminen auki lisää tutkimuksen luotettavuutta. Tutkijan tulee kertoa, miksi hän on valinnut kyseisen tutkimuskysymyksen, päätynyt valitsemaansa tutkimusmenetelmään sekä millä hakutermeillä ja kriteereillä aineisto on muodostunut. Tutkimusprosessin kuvaus on systemaattisessa kirjallisuuskatsauksessa yleensä iso osa koko tutkimusta. (Aveyard 2010, 19–20.) Kuvaus on myös syytä tehdä huolella, koska sen perusteella lukijat voivat arvioida, kuinka luotettavia tutkimustulokset ovat ja millaista hyötyä tutkimuksella voisi olla (Macdonald 2001, 27).

3.2 Keskustelua näyttöön perustuvasta käytännöstä

Näyttöön perustuva käytäntö, NPK, (englanniksi evidence-based practice, EBP) perustuu tutkitun tiedon ja parhaiksi todettujen työskentelymallien käyttöön eli sellaiseen tietoon, jota systemaattisella kirjallisuuskatsauksella tutkitaan. (Tuomi & Sarajärvi 2003, 120). Näyttöön perustuvan käytännön merkityksen kasvu on vaikuttanut myös systemaattisten kirjallisuuskatsausten yleistymiseen (Aveyard 2010, 2). Koska systemaattisen kirjallisuuskatsauksen tarkoituksena on tehdä aikaisemmista tutkimuksista synteesiä, puhutaan kirjallisuuskatsauksen yhteydessä usein myös NPK:stä. NPK tarkoittaa työssä mahdollisimman hyvien ja tehokkaiden työskentelymallien käyttämistä. NPK:n ajatuksena on, että tutkimustiedon ja käytännön työn tulisi lähentyä toisiaan ja työntekijöiden tulisi kyseenalaistaa omia työkäytäntöjään. Käytännön työssä käytettyjen työmenetelmien tulisi olla empiirisesti hyviksi ja vaikuttaviksi havaittuja työtapoja. (Aveyard 2010, 11–12; Pölkki 2004, 280.)

NPK:n merkittävänä eteenpäin viejänä pidetään Cochranen vuonna 1972 julkaisemaa teosta Effectiveness and Efficiency: Random Reflections on Health Services. Teoksessaan Cochrane nimeää NPK:n kolmeksi tavoitteeksi lisätä toimivia hoitomuotoja, vähentää hoitomenetelmiä, jotka eivät toimi tai paranna hoidettavaa ongelmaa sekä poistaa haitallisia menetelmiä, jotka eivät johda asiakkaan tilanteen paranemiseen vaan sen sijaan aiheuttavat asiakkaalle lisää harmia. NPK:n avulla saavutettaisiin Cochranen mukaan sekä parempia tuloksia yksittäisten asiakkaiden kannalta että myös tehokkaampaa rahan ja palveluiden kohdentamista ja käyttöä. (Cochrane 1972, Drisko & Grady 2012, 6, 17 mukaan.)

NPK:n yleistyminen lähti liikkeelle terveydenhuollosta, josta se on siirtynyt myös sosiaalialalle (Pölkki 2004, 280; Jesson ym. 2011, 106). James Driskon ja Melissa Gradyn (2012, 17) mukaan NPK palvelee sekä sosiaalityöntekijöitä että sosiaalityön asiakkaita. Kun työskentely perustuu NPK:ön, sosiaalityöntekijät voivat luottaa entistä enemmän asiakkailleen tarjoamansa avun vaikutuksiin ja toisaalta asiakas voi luottaa sosiaalityöntekijän tarjoamaan palveluun. Jennifer Bellamy ym. (2009, 21) ovat Driskon ja Gradyn kanssa samoilla linjoilla NPK:n hyödyllisyydestä sosiaalityölle, mutta he

tarkastelevat hyötysuhdetta enemmän tehokkuuden näkökulmasta. Heidän mukaansa NPK:n tarkoituksena on, että sosiaalityöntekijät pystyisivät tekemään parempia ja tietoon pohjautuvia päätöksiä sekä työskentelemään tehokkaasti ja löytämään työn kannalta oleellisimman tiedon tietotulvan keskeltä. NPK:ä voidaan sosiaalityössä käyttää myös eri toiminnan tasoilla: sosiaalityötä koskevassa poliittisessa päätöksenteossa, sosiaalityön johtamiseen liittyvissä päätöksiä ja sosiaalityön kentällä työskentelevien tehokkuus. Amerikkalaiset Bellamy ym. (2009, 27) ovat sitä mieltä, että NPK:llä on keskeinen asema työskenneltäessä terveyden ja mielenterveyden aloilla. Sen sijaan sosiaalityön alalla on useita asiakasryhmiä, joiden kanssa työskentelyssä ei vielä käytetä NPK:ä. Heidän mukaansa tällaisia asiakasryhmiä ovat vähemmistöryhmät, maahanmuuttajat, pakolaiset sekä syrjäseuduilla asuvat.

Näyttöön perustuvan käytännön soveltamista sosiaalityöhön on myös kyseenalaistettu ja kritisoitu. Työssä kohdattavat asiakkaiden tilanteet ovat yksilöllisiä: mikä toimii suurelle osaa ihmisiä, ei kuitenkaan toimi kaikille. NPK:n tarjoamat työvälineet sosiaalityön kentälle ovat yksilöllisissä asiakastilanteissa irrallaan niistä olosuhteista ja konteksteista, joissa niitä on tutkittu. (Hammersley 2009, 140.) Perinteinen NPK perustuu mitattaviin tuloksiin, mutta sosiaalityössä asiakastyön mittaaminen ei ole yksinkertaista. Sosiaalityön asiakastyössä on paljon tilanteita, joita ei ole mahdollista mitata, mutta silti ne ovat tärkeä osa työtä. Sosiaalityön niin sanottua ”pehmeää” asiakastyö on vaikea esittää mitattavana. (Rostila & Mäntysaari 1997, 9.) Lastensuojelussa lapsen edun toteutuminen parhaalla mahdollisella tavalla on työn päämäärä, mutta sen saavuttaminen ei toteudu yhden ja yhtenäisen työskentelymallin mukaan (Pölkki 2004, 304).

3.3 Tutkimusongelma

Pro gradu -tutkielmassani selvitän systemaattisen kirjallisuuskatsauksen avulla:

1) Miten nuorten lastensuojelun asiakkaiden kokemuksia lastensuojelusta on aikaisemmin tutkittu?
2) Millaisia kokemuksia nuorilla on aikaisempien tutkimusten perusteella lastensuojelusta?
3) Millaisina nuorten kokemukset osallisuudesta lastensuojelussa näyttäytyvät aikaisemmissa tutkimuksissa?

Koska osallisuus on tärkeä osa lastensuojelun kokemusta, halusin tutkia kokemuksia osallisuudesta omalla tutkimuskysymyksellä. Ymmärrän osallisuuden tutkimuksessani nuorten mahdollisuutena osallistua tai olla osallistumatta tapaamisiin, kertoa oma mielipiteensä ja esittää kysymyksiä, tulla kuunnelluksi ja kuulluksi työskentelyssä, olla mukana itseä koskevassa päätöksenteossa sekä saada tietoa omaa lastensuojeluasiakkuutta koskevista asioista.

Tutkimustani varten olen tutustunut nuorten kokemuksia lastensuojelusta ja osallisuudesta lastensuojelussa tutkineisiin tutkimuksiin. Tutkimukset ovat voineet olla sekä kvalitatiivisia että kvantitatiivisia kunhan tutkimusaineisto on kerätty nuorilta itseltään.

4 TUTKIMUKSEN TOTEUTUS

Edellisessä luvussa totesin, että systemaattisen kirjallisuuskatsauksen tutkimusprosessin kuvaileminen on tärkeä osa koko tutkimusta (Aveyard 2010, 19–20). Tässä luvussa kerron, kuinka oma tutkimusprosessini eteni, esittelen tutkimuksessani käyttämäni hakutermit ja -lausekkeet sekä valintakriteerit. Kerron myös, miten tutkimusaineistoni on muodostunut ja miten olen analysoinut aineistoani.

4.1 Tutkimusstrategia

Tutkimuskysymyksen muodostamisen jälkeen systemaattisessa kirjallisuuskatsauksessa tehdään kattava tutkimusstrategia, jonka tarkoituksena on auttaa tutkimuksen järjestelmällisessä toteuttamisessa. Tutkimusstrategian tarkoituksena on auttaa saavuttamaan mahdollisimman laaja aineisto tutkimuskysymykseen vastaamiseksi niissä ajan ja taloudellisten rajojen puitteissa, jotka tutkijalla ovat tutkimuksen toteuttamiseksi. Tutkimusstrategiassa määritellään, millaisella kirjallisuudella omaan tutkimuskysymykseen vastataan sekä päätetään hakutermit ja määritellään hakulausekkeet. Aineiston haussa käytettävien hakutermien tulee muodostua loogisesti tutkimuskysymyksestä, jotta ne vastaavat esitettyyn tutkimuskysymykseen. (Aveyard 2010, 14–15, 68–69.) Tutkimuksen alusta asti tutkijan on myös kirjoitettava auki ne perustelut ja valinnat, jotka muodostavat tutkimusaineiston (Macdonald 2001, 27).

Systemaattisessa kirjallisuuskatsauksessa aineistonkeruu on tarkkaa ja huolellista, jotta tutkimuksen kannalta oleellinen aineisto tulee huomioiduksi. Kirjallisuuskatsauksen näkökulmasta on mietittävä, millainen aineisto mahdollistaa tutkimuskysymykseen vastaamisen. Aineistoa etsittäessä on helppo harhautua tutkimuskysymyksestä ja päätyä valitsemaan tutkimusaiheen kannalta epäoleellista aineistoa. Aineistoon ei myöskään voi valita artikkeleita, jotka ovat vain mielenkiintoisia, jos ne eivät vastaa

tutkimuskysymykseen. (Aveyard 2010, 14–15, 43, 64, 68–70.)

Metsämuurosen (2003, 17) mukaan systemaattisen kirjallisuuskatsauksen aineiston hankinnassa on neljä vaihetta. Ensimmäinen vaihe on etsiä alkuperäistutkimuksia eri tietokannoista. Kun hakuja tietokantoihin on tehty ja tutkimuskysymyksen kannalta oleellisia tutkimuksia on löydetty, tehdään seuraavaksi löydettyjen artikkeleiden lähdeluetteloihin viitehakuja. Viitehauilla löydetyt, hyväksymiskriteerit täyttävät ja tutkimuskysymykseen liittyvät tutkimukset valitaan mukana. Kolmas vaihe on käsin hakuna tutustua tutkimusaihetta käsitteleviin julkaisusarjoihin ja viimeiseksi tutustutaan aihetta käsittelevään harmaaseen eli julkaisemattomaan kirjallisuuteen. Aveyardin (2010, 73) mukaan julkaisematonta kirjallisuutta on hyvä hyödyntää, koska julkaisemattomissa artikkeleissa voi olla tutkimusaiheen kannalta sellaisia näkökulmia, jotka eivät muissa tutkimuksissa tule esille. Julkaisemattomien kirjoitusten löytäminen voi kuitenkin olla työlästä ja aikaa vievää, minkä vuoksi sitä ei odoteta opinnäytetöiltä.

Omassa tutkimuksessani olen käyttänyt Metsämuurosen mallin ensimmäistä vaihetta eli olen hankkinut tietokannoista artikkeleita alkuperäistutkimuksista. Mikäli olisin tehnyt ensimmäisen vaiheen jälkeen täydentäviä hakuja, olisin luultavasti saanut aineistostani suuremman. Aineistoa olisi ollut mielenkiintoista kerätä lisää täydentävillä hauilla, mutta samalla halusin pitää tutkimuksen työmäärän kohtuullisena.

4.2 Hakutermit ja -lausekkeet

Hahmottelin tutkimukselleni mahdollisia hakutermejä mind mapin eli miellekartan avulla. Käytin apunani Helena Tähtisen (2007, 10–11) esittämää mallia miellekartan käytöstä. Kirjoitin miellekartan keskelle tutkimukseni ydinasian, osallistava työskentely nuorten kanssa lastensuojelussa. Tämän jälkeen mietin sanoja, jotka liittyvät keskellä olevaan aiheeseen. Ensimmäiseksi liitin miellekarttaan viivalla keskelläkin olevan sanan osallisuus.

Osallisuuden jälkeen aiheeseen seuraavaksi liitin nuoret. Liitin miellekarttaan myös lastensuojelun, jonka jaoin vielä avo- ja sijaishuoltoon. Tämän jälkeen liitin miellekarttaan sanat työskentely ja työmenetelmät. Näistä sanoista työskentely on mind mapin keskellä ja tutkimuskysymyksessäni. Työmenetelmät liittyvät työskentelyyn, mutta eivät ole sama asia vaan yksi osa nuorten kanssa työskentelyä. Viimeiseksi liitin miellekarttaan myös sosiaalityön. Sosiaalityö on laajempi kehys, mihin lastensuojelu kuuluu ja siksi liittyy tutkimukseeni. Miellekartan avulla tutkimuskysymyksen pilkkominen sanoiksi oli hyödyllistä, jotta hahmotin, millaisista osista tutkimukseni koostuu. Miellekartan jälkeen hakutermien muodostaminen oli helpompaa.

Tutkimuskysymykseen pystyy vastaaman parhaiten, kun hakutermit tulevat suoraan tutkimuskysymyksestä (Aveyard 2010, 69). Muodostin hakutermini miellekarttani avulla. Hakutermeiksi tulivat siis osallisuus, nuoret, lastensuojelu, työskentely, työmenetelmät ja sosiaalityö. Miellekartassa jaoin lastensuojeluun avo- ja sijaishuoltoon, mutta hakutermeissä en tehnyt erottelua, koska ajattelin lastensuojelun kattavan molemmat enkä myöskään ole erotellut avo- ja sijaishuoltoa tutkimuskysymyksessäni. Hakutermini tulevat siis sosiaalityötä ja työmenetelmiä lukuun ottamatta suoraan tutkimuskysymyksestäni, mikä on tärkeää tutkimuksen laadun näkökulmasta. Tässä vaiheessa päätin kuitenkin sisällyttää sosiaalityön ja työmenetelmät hakutermeihin, koska ne ovat yhteydessä tutkimuskysymykseen.

Päätin kerätä aineistoni englanninkielisistä artikkeleista. Tämän vuoksi minun täytyi kääntää hakutermini englanniksi. Ensin käänsit sanat oman englannin tietämykseni mukaan, minkä jälkeen minulla oli hakutermit youth, child protection, participation, social work, working ja method of work. Tämän jälkeen tarkastin hakutermien käännökset MOT sanakirjasta. MOT sanakirja käänsi lastensuojelun child welfare, jonka otin myös mukaan hakutermiksi. Työmenetelmä sen sijaan MOTin mukaan on working practice, jonka niin ikään otin hakutermiksi.

Kävin Jyväskylän yliopiston kirjastolla tiedonhaun ohjauksessa 24.10.2013, jossa kävimme läpi hakutermejäni ja tutkimuskysymyksiäni. Sain ohjeen, ettei työmenetelmä tai

työmenetelmät ole luultavasti hyvä valinta hakutermiksi. YSA:n eli yleisen suomalaisen asiasanaston mukaan työmenetelmät -käsite kuuluu ryhmään työelämä, työsuojelu ja työterveys. Liittyessään näihin sanoihin työmenetelmät -hakutermi ei ehkä toisi tutkimuskysymykseni kannalta oleellista aineistoa vaan sen sijaan voisi häiritä oikeanlaisen aineiston löytymistä. En luopunut työmenetelmät -hakutermistä suoraan vaan päätin, että tarkistan sen eri tietokantojen kohdalla tehdessäni aineistohakuja. Tiedonhaun ohjauksessa minulle selvisi, että vaikka olen muodostanut hakutermit suoraan omasta tutkimuskysymyksestäni, en välttämättä pysty käyttämään juuri samoja hakutermejä hakiessani aineistoa eri tietokannoista. Tietokantojen suosimissa hakutermeissä on eroja eivätkä kakki tietokannat välttämättä tunnista samoja hakutermejä. Aineistohakujen onnistumiseksi on siis tärkeää tarkistaa hakutermit erikseen jokaisessa tietokannassa. Käydessäni yliopiston kirjaston tiedonhaun ohjauksessa tutustuimme kahteen tärkeimpään tietokantaan, Social Services Abstracts (ProQuest) ja Academic Search Elite (Ebsco).

Aloitin aineiston hakuni Nelli tiedonhakuportista, jossa on korkeakoulujen elektroniset kokoelmat. Nellistä löytyy eri tieteenalojen tietokantoja ja e-aineistona sekä lehtiä että kirjoja. Nellissä on sekä vapaita että lukittuja aineistoja, mutta Jyväskylän yliopiston tunnuksilla pääsin käsiksi myös lukittuihin aineistoihin. Valitsin Nellistä toiminnon ”selaa tietokantoja aihealueittain”. Tämän jälkeen valitsin aihealueen ”sosiaalityö” ja tarkempi aihe kohdasta ”artikkelit”. Tällä haulla sain kahdeksan tulosta. Suoritin aineiston keräämisen 2.6.–6.6.2014. Keräsin aineistoni kahdesta tietokannasta, Academic Search Elite (Ebsco) ja Social Services Abstracts (ProQuest), joihin tutustuin tiedonhaun ohjauksessa.

Aineiston keräämisen tietokannoissa aloitin hakutermien tarkastamisella. Academic Search Elite (Ebsco) ei tunnista termiä young, minkä vuoksi käytin nuorista termejä youth ja adolescence, jotka tietokanta tunnistaa. Samoin social work vaihdoin social services -käsitteeseen samasta syystä. Tarkistaessani child welfare -termiä löysin käsitteen social work with youth, jonka päätin myös ottaa mukaan hakutermiksi. Tarkistin myös työmenetelmään liittyvät käsitteet practice ja method, mutta näitä tietokanta ei tunnistanut enkä siis käyttänyt niitä hakulausekkeessa. Hakulausekkeella youth AND social services AND child welfare AND social work with youth AND participation, jossa kaikki

hakusanat voivat esiintyä missä tekstissä missä vain sain 264 hakutulosta.

Social Services Abstractsissa (ProQuest) minun täytyi jälleen tarkistaa hakutermini ennen haun tekemistä. Tarkistuksen jälkeen päädyin hakusanoihin youth, young, social work, child welfare, participation sekä practice. ProQuest tunnisti siis käytäntö -sanan käännöksen practice, minkä vuoksi päätin ottaa sen mukaan hakulausekkeeseen. Hakulausekkeella youth OR young AND social work OR child welfare AND practice AND participation löysin 246 hakutulosta.

Aineistonkeruussa käyttämäni hakulausekkeet ovat siis:

Academic Search Elite

- youth AND social services AND child welfare AND social work with youth AND participation

Social Services Abstracts

- youth OR young AND social work OR child welfare AND practice AND participation

Suoritin hakuni siis kahdessa tietokannassa käyttäen molemmissa yhtä hakulauseketta. Näistä kahdesta tietokannasta löysin yhteensä 510 hakutulosta. Hakutulokset tarkoittivat sitä, että aiheeseen liittyvää jonkinlaista tutkimusta on olemassa. Hakutuloksista ei kuitenkaan pystynyt suoraan sanomaan, miten löytyneet artikkelit vastaavat tutkimuskysymykseeni.

4.3 Valintakriteerit

Hyväksymis- ja poissulkemiskriteerit muodostetaan tutkimuskysymyksestä käsin, jotta aineistolla voidaan vastata tutkimuskysymykseen tai -kysymyksiin. Kriteerien avulla perustellaan, miksi tietynlainen aineisto on tutkimuksen kannalta merkittävää. Tutkijan on kerrottava, miten hyväksymis- ja poissulkemiskriteerit ovat muodostuneet ja osattava asettaa aineistolle kriteerit, jotka hänen mielestään palvelevat tutkimusta. Kriteereitä muodostettaessa on mietittävä, kuinka paljon aikaa tutkimukseen on mahdollista käyttää eli kuinka suuri tutkimusaineisto on mahdollinen. Koska tutkimukseen käytettävää aikaa ei ole äärettömiin, on tutkimusaineisto osattava rajata sellaiseksi, että tutkija pystyy hyödyntämään ja ottamaan aineiston haltuun niissä puitteissa, jotka hänellä on tutkimuksen tekemiseksi. (Aveyard 2010, 69–72.)

Päätin kerätä tutkimusaineistoni pelkästään englanninkielisistä tutkimusartikkeleista, koska halusin aineiston olevan kansainvälinen. Tutkimuksen aineistoksi valittavien julkaisujen tuli olla artikkeleita, minkä vuoksi ulkopuolelle jäivät muut julkaisut, kuten väitöskirjat ja kirjallisuuskatsaukset. Lisäksi mukaan valittavien artikkelien tuli olla vertaisarvioituja sekä olla saatavilla ilmaiseksi joko sähköisesti tai Jyväskylän yliopiston kirjastosta. Mukaan valittavien artikkeleiden tutkimukset voivat olla joko kvalitatiivisia tai kvantitatiivisia empiirisiä tutkimuksia.Yksi keskeinen hyväksymiskriteerini oli, että tutkimuksessa nuorilta itseltään on kysytty heidän kokemuksistaan. Tämä on iso rajaus, jonka tein jo tutkimuskysymyksiäni muodostaessani. Päädyin tähän näkökulmaan, koska sain sillä rajattua tutkimusaineistoni tiettyyn näkökulmaan, nuorten kokemuksiin.

Kun lähdin tekemään koko löytyneestä aineistosta, 510 artikkelista, ensimmäistä karsintaa muodostin poissulkemiskriteerit, ettei artikkeli käsittele maahanmuuttaja- tai seksuaalivähemmistöjen kanssa tehtävää työskentelyä. En ollut ennen aineistonhakua osannut varautua siihen, että näiden erityisryhmien tutkimuksia löytyisi aineistonhaussa. Päätin sulkea näitä ryhmiä koskevan tutkimuksen pois siksi, että tutkimukset käsittelivät mielestäni enemmän erityisryhmien kanssa työskentelyä, kuin nuorten kanssa tehtävää lastensuojelua. Etenkin seksuaalivähemmistöjä koskevan tutkimuksen löytyminen oli

minulle yllätys, jota en osannut odottaa. Molempien erityisryhmien kanssa tehtävä työskentely ja sitä koskeva tutkimus on tärkeää, mutta tässä pro gradu -tutkielmassani halusin keskittyä niin sanottuun ”perinteiseen lastensuojeluun”. Seksuaalivähemmistöjä ja maahanmuuttajia koskevan tutkimuksen mukaan ottaminen olisi tuonut tutkielmaani monipuolisuutta, mutta sen sijaan halusin keskittyä työssäni tarkemmin itse lastensuojeluun. Tämä rajaus koski tutkimuksia, jotka keskittyivät nimenomaan näiden erityisryhmien asiaan. Jos taas tutkimus käsitteli lastensuojelua ja mukana oli vähemmistöryhmiä, en rajannut tutkimuksia pois. Mukaan valikoituneiden tutkimusartikkeleiden tutkimuksissa oli siis mukana myös vähemmistöryhmiä (esim. Collins ym. 2010). Tällaiset asiat tulivat ilmi, jos tutkimusta varten nuorilta oli kysytty taustatietoja kuten etninen tausta, seksuaalinen suuntautumista ja sukupuoli.

Yksi oleellinen valintakriteeri on aikaväli, jolta tutkimuksia valitaan mukaan: kuinka vanhoja julkaisuja mukaan valitaan vai onko oleellista rajata aineistoa koskemaan vain mahdollisimman uusia julkaisuja (Metsämuuronen 2003, 17). Tein aineistonhakuni ilman aikarajaa ja, koska hakutulosten määrä oli kohtuullinen, en rajannut aineistoani millekään aikavälille. Tästä kriteeristä päätin aineistonhakujen yhteydessä.

Pro gradu -tutkielmassani olen siis päätynyt seuraaviin hyväksymis- ja poissulkemiskriteereihin:

<u>Hyväksymiskriteerit</u>

- englanninkielinen
- empiiriseen tutkimukseen perustuva artikkeli
- vertaisarvioitu akateeminen julkaisu
- tutkimus, jossa nuorilta itseltään on kysytty
- milloin vain julkaistu
- saatavana sähköisesti tai Jyväskylän yliopiston kirjastosta ilmaiseksi

<u>Poissulkemiskriteerit</u>

- muut kuin kvalitatiiviseen tai kvantitatiiviseen empiiriseen tutkimukseen perustuvat

artikkelit, esimerkiksi teoreettiset artikkelit ja kirjallisuuskatsaukset
- tutkimukset, joissa nuorilta itseltään ei ole kysytty
- maahanmuuttajatyöskentely
- seksuaalivähemmistöjen kanssa työskentely
- maksulliset artikkelit

4.4 Aineiston muodostuminen

Tehtyäni aineiston haun, joka tuotti yhteensä 510 hakutulosta, selasin tulokset ja tein otsikoiden ja abstraktien perusteella ensimmäisen karsinnan. Taulukossa 1 esitän tutkimusaineistoni muodostumisen. Pelkän otsikon perusteella on usein vaikea sanoa, onko tutkimusartikkeli oleellinen oman tutkimuksen kannalta, minkä vuoksi Aveyard (2010, 83–84) neuvoo tutustumaan tutkimusartikkeleiden abstrakteihin. Abstraktista käyvät ilmi tutkimuksen pääpiirteet, joiden perusteella voi miettiä, vastaako tutkimus omaan tutkimuskysymykseen. Lähtiessäni käymään artikkeleita läpi otsikoiden ja abstraktien perusteella mietin kunkin artikkelin kohdalla, vastaako artikkeli tutkimuskysymyksiini ja perustelemaan itselleni, mistä syystä jokin artikkeli karsiutuisi tässä vaiheessa pois. Ensimmäisessä karsinnassa rajasin hakutuloksia siten, etten valinnut mukaan enää artikkeleita, jotka eivät selvästi täyttäneet hyväksymiskriteereitä. Silti pidin mukana myös artikkeleita, joissa tuntui ehkä olevan syytä tarkempaan tarkasteluun. Tässä vaiheessa pois jääneet artikkelit käsittelivät muun muassa vanhempien kanssa tehtävää työskentelyä ja nuorisopolitiikkaa. Ensimmäisessä karsintavaiheessa päätin myös poissulkemiskriteereistä, joiden perusteella jätin pois artikkelit, jotka käsittelivät maahanmuuttajanuorten ja seksuaalivähemmistöön kuuluvien nuorten kanssa työskentelyä. Edellisessä luvussa perustelin, miksi päädyin tähän rajaukseen.

Taulukko 1. Tutkimusaineiston muodostuminen

510 artikkelia tietokannoista ProQuest ja Ebsco
⇩
93 artikkelia, joiden otsikon ja abstraktin perusteella pidin ne mukana
⇩
28 artikkelia, jotka tulostin ja luin kokonaan
⇩
18 artikkelia, lopullinen tutkimusaineistoni

Ensimmäisen karsinnan jälkeen hakutuloksista karsiutui pois suurin osa. ProQuestilta ensimmäisen karsinnan jälkeen mukana oli edelleen 43 artikkeli ja Ebsco 50 artikkelia eli yhteensä 93 artikkelia. Tallensin artikkelit Refworksiin ja tallennuksen yhteydessä tarkistin myös, ettei artikkeleiden joukossa ollut dublikaatteja eli päällekkäisyyksiä.

Toisessa karsinnassa minulla oli mukana 93 artikkelia. Nämä artikkelit olivat mukana, koska niiden poissulkeminen ei ollut mahdollista ensimmäisessä vaiheessa pelkän otsikon ja abstraktin perusteella. Mikäli abstraktin perusteella on vaikea sanoa, onko tutkimusartikkeli oleellinen oman tutkimuskysymyksen kannalta, on tutkimus hankittava kokonaan ja päätettävä tutkimukseen tutustumisen jälkeen, vastaako tutkimus omia hyväksymiskriteereitä (Aveyard 2010, 84). Toisessa karsinnassa luin tutkimusartikkeleita pidemmälle kunnes osasin sanoa, vastaako artikkeli tutkimuskysymyksiin ja hyväksymiskriteereihin. Näistä 93 artikkelista 28 oli sellaista, jotka tulostin ja luin kokonaan ennen kuin päätin edelleen poissulkemisesta. Näistä 28 artikkelista ProQuestilta oli 15 ja Ebscolta 13.

Tulostettuani artikkelit tein viimeisen karsinnan lukiessani artikkeleita läpi. Viimeisessä karsinnassa tulostetuista 28 artikkelista jäi pois 10 artikkelia, jolloin lopulliseksi tutkimusaineistokseni muodostui 18 artikkelia. Viimeisessä karsinnassa pois jääneistä artikkeleista kahdessa ei ollut kysytty nuorilta itseltään, kahdessa käsiteltiin nuorten kanssa työskentelyä, mutta työskentely ei liittynyt lastensuojeluun tai sosiaalityöhön, yhdessä käsiteltiin tutkimuksen suunnittelua nuorten kanssa, yksi tutkimus liittyi lastensuojelun hallintoon, yhdessä käsiteltiin nuorten kokemusta omasta hyvinvoinnistaan yleisesti, yhdessä tutkimuksessa käsiteltiin sijaishuollossa olevien lasten tutkimuksen metodologiaa, mutta ei toteutettu mitään tutkimusta ja yksi tutkimus käsitteli työntekijöiden näkemyksiä lastensuojelusta. Viimeisenä jätin pois artikkelin, jossa käsiteltyä tutkimusta käsiteltiin myös toisessa mukaan otetussa artikkelissa. Luin molemmat artikkelit ja totesin niiden sisällön olevan saman. Artikkelit oli julkaistu eri vuosina, eri julkaisuissa ja eri nimellä minkä vuoksi Refworks ei ollut tunnistanut niitä dublikaateiksi.

Tutkimusaineistoni on siis 18 aikaisempaa tutkimusta, joissa nuorilta itseltään on kysytty heidän kokemuksistaan lastensuojelusta. Käsittelin aineiston tutkimuksia vain nuorten osalta. Seitsemässä tutkimuksessa oli mukana sosiaalityöntekijöitä tai muita työntekijöitä, kuten ohjaajia, yhdessä oli mukana mentoreita ja kahdessa vanhempia. Näitä tutkimuksia käsittelen kuitenkin vain siltä osin, mikä koskee nuorten kokemusta tai mielipidettä, koska nuorilta itseltään kysyminen on yksi hyväksymiskriteerini ja tutkimuskysymyksissäni olen kiinnostunut nuorten kokemuksista lastensuojelusta ja osallisuudesta lastensuojelussa.

Tehdyn tutkimuksen reliaabelius ja validius on arvioitava tutkimuksen luotettavuuden varmistamiseksi. Reliaabelius tarkoittaa tutkimuksen mittaustulosten toistettavuutta. (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2009, 231.) Omassa tutkimuksessani reliaabelius tulee tutkimusaineiston keräämisen tarkasta kuvailusta. Olen kerännyt aineistoni systemaattisesti ja kirjoittanut keruuvaiheet auki. Validius eli pätevyys puolestaan tarkastelee sitä, kuinka hyvin käytetyllä tutkimusmenetelmällä on mitattu sitä, mitä on ollut tarkoitus mitata (mt. 2009, 231). Systemaattisen kirjallisuuskatsauksen validiteettiin vaikuttaa sekä systemaattisen kirjallisuuskatsauksen aineistoksi valittujen aikaisempien tutkimusten laadukkuus itsessään että niiden vastaavuus systemaattisessa kirjallisuuskatsauksessa asetettuun tutkimuskysymykseen (Aveyard 2010, 14). Pro gradu -tutkielmani validiteetin

toteutumiseksi, olen valinnut tutkimusaineistoni artikkelit tarkkaan. Olen tehnyt aineiston haun ja aineiston valikoinnin kriteerien perusteella systemaattisesti. Olen myös kirjoittanut auki tutkimukseni toteutuksen sekä tutkimuksen eri vaiheita.

4.5 Aineiston analyysi

Tutkimusaineiston muodostuttua aloin lukea aineistoa läpi. Tein jokaisesta artikkelista yhteenvedon, jossa tiivistin tutkimuksen tärkeimmät asiat. Tutkimusten tarkastelemiseksi, on hyvä muodostaa tutkimuksista taulukko, josta käy ilmi perustiedot kustakin tutkimuksesta. (Aveyard 2010, 129; Petticrew & Roberts 2006, 173; Jesson ym. 2011, 118–119). Muodostin tutkimusaineistostani taulukon, josta käyvät ilmi aineistoni artikkeleiden nimet, kirjoittajat, julkaisutiedot, tutkimuksen tarkoitus, tutkimusmetodi, tutkimusjoukko, tärkeimmät tutkimustulokset sekä kriittinen arviointi. Kriittisessä arvioinnissa olen käyttänyt apunani Kontion ja Johanssonin (2007, 106) sekä Spencerin, Ritchien, Lewisin ja Dillonin (2003, 22–28) taulukoita tutkimuksen laatukriteereiden arvioinnista. Taulukko tutkimusaineistostani on mukana tutkielmani lopussa liitteenä (liite 1).

Jill Jesson ym. (2011) mukaan ei ole olemassa yhtä oikeaa tapaa tehdä synteesiä systemaattisen kirjallisuuskatsauksen tuloksista. Tutkimustulosten esittämiseen vaikuttaa, millainen tehty kirjallisuuskatsaus on sekä tutkimuksen aiheesta. Systemaattisen kirjallisuuskatsauksen tuloksissa aikaisempien tutkimusten tuloksia tarkastellaan sekä yhdessä että toisiinsa nähden oman tutkimuksen näkökulmasta tarkoituksenmukaisella tavalla. (mt., 123–124.) Aineiston analyysissa oleellista on sekä vertailla tutkimuksia että etsiä yhtäläisyyksiä ja eroavaisuuksia tutkimusten väliltä. Aikaisempia tutkimuksia ei pelkästään selitetä toisistaan irrallaan olevina tutkimuksina vaan aineistolla pyritään selvittämään, mitä aineiston tutkimukset kertovat tutkimusaiheesta. (Aveyard 2010, 129; Jesson ym. 2011, 123.)

Taulukon muodostamisen jälkeen aineistona olevien tutkimusten tuloksista merkataan koodeja, jotka kiteyttävät tutkimuksen tärkeimmät tulokset. Keskenään samanlaisista koodeista muodostetaan keskenään teemoja ja teemat nimetään. (Aveyard 2010, 129–130.) Luettuani aineiston ensimmäistä kertaa läpi ja kerättyäni tärkeimmät tiedot taulukkoa varten, ryhdyin lukemaan aineistoa uudelleen. Tällä lukukerralla merkkasin ja poimin artikkeleista koodeja. Tein koodauksen ja teemoittelun erikseen tutkimuskysymyksille kaksi ja kolme, nuorten kokemuksista lastensuojelusta ja osallisuudesta.

Tutkimuskysymykselleni kaksi, nuorten kokemuksista lastensuojelusta, löytyi aineistosta koodeja sijaishuoltopaikan merkitys, mentorointi työvälineenä, sosiaalityöntekijöiden vaihtuvuus, leirimuotoinen työskentely, tyytyväisyys sosiaalityöntekijöihin, tyytyväisyys työskentelyyn, tyytyväisyys tietokoneavusteiseen työmenetelmään ja tuki. Näistä koodeista muodostin kolme teemaa: sijaishuoltopaikan merkitys, sosiaalityöntekijät ja työmenetelmät. Sijaishuoltopaikan merkitykseen yhdistin tuki -koodin. Sosiaalityöntekijät teemaan liittyi sosiaalityöntekijöiden vaihtuvuus ja tyytyväisyys sosiaalityöntekijöihin. Työmenetelmät teemaan yhdistin koodit mentorointi työvälineenä, leirimuotoinen työskentely, tyytyväisyys työskentelyyn sekä tyytyväisyys tietokoneavusteiseen työmenetelmään.

Koodasin aineiston seuraavaksi vastatakseni kolmanteen tutkimuskysymykseeni, miten nuoret ovat kokeneet oman osallisuutensa lastensuojelussa aikaisempien tutkimusten perusteella. Löysin tutkimuskysymykseen aineistostani kuusi koodia: vaikuttamisen mahdollisuus, tapaamiset, oikeus osallistua omiin asioihin, osallistuminen, kuulluksi tuleminen, tiedon puute. Näistä muodostin kolme teemaa: osallisuus tapaamisissa ja työskentelyssä, päätöksenteko yhdessä ja tiedon saanti. Yhdistin osallisuus tapaamisissa ja työskentelyssä teemaan koodit kokemuksia tapaamisista, tapaamiset ja osallistuminen koodit, tiedon saanti teemaan koodin tiedon puute ja teemaan päätöksenteko yhdessä koodit ei voi vaikuttaa, oikeus osallistua omiin asioihin ja kuulluksi tuleminen.

5 TUTKIMUSAINEISTON KUVAUS

Seuraavissa alaluvuissa vastaan ensimmäiseen tutkimuskysymykseeni, miten nuorten lastensuojelun asiakkaiden kokemuksia lastensuojelusta on aikaisemmin tutkittu. Kerron tutkimusaineistoni artikkeleiden julkaisutiedot sekä esittelen tutkimusten toteutusmaat. Esittelen myös tutkimusten painopisteet ja tutkimuksissa käytetyt tutkimusmenetelmät.

5.1 Aika, julkaisu ja maa, jossa tutkimus on toteutettu

Muodostaessani hyväksymis- ja poissulkemiskriteereitä en asettanut kriteeriä tutkimuksen julkaisemisvuodesta. ProQuestista artikkeleita löytyi aikavälilta 1985–2014 ja Ebscosta 1987–2014. Vaikka tutkimusartikkeleita löytyi lähes kolmenkymmenen vuoden ajalta, ei oman tutkimuskysymykseni kannalta oleellisia artikkeleita ollut kuin reilun kymmenen vuoden aikavälilta: aineistooni valikoituneet artikkelit oli julkaistu aikavälillä 2001–2014. Pro gradu -tutkielmani lopussa olevassa liitteessä kaksi tutkimusaineistoni artikkelit on esitetty julkaisuvuoden mukaan. Eniten artikkeleita oli vuodelta 2010, yhteensä kuusi artikkelia. Tämä voi kertoa siitä, että nuorista ollaan oltu tutkimuskohteena kiinnostuneita jo pidemmän aikaa, mutta nuorilta itseltään kysyminen ja nuorien käyttäminen informantteina on yleistynyt vasta viime vuosikymmenenä ja erityisesti vielä viime vuosina: vuosina 2001–2009 aineistoni artikkeleista oli julkaista seitsemän kun taas vuosina 2010–2014 julkaistuja artikkeleita oli yksitoista. Suomessakin Puurosen (2006, 269–277) mukaan nuorisotutkimusta käsittelevät väitöskirjat ovat yleistyneet huomattavasti 2000 -luvun alusta lähtien.

Aineistoni artikkelit oli julkaistu 13:ssa eri lehdessä: Child and Family Social Work -lehdessä (Bell 2002; Osterling & Hines 2006; Tregeagle & Mason 2008) ja Child Welfare -lehdessä (Collins ym. 2010; Southwell & Fraser 2010; Howse ym. 2010) oli molemmissa julkaistu kolme artikkelia ja British Journal of Social Workissa kaksi (Lee & Charm 2002;

Morgan & Fraser 2010). Loput 10 artikkelia olivat kymmenestä eri lehdestä. Taulukossa 2 on esitetty kaikki julkaisut, joissa tutkimusaineistoni artikkeleita oli julkaistu sekä, kuinka monta artikkelia kussakin julkaisussa oli ollut.

Taulukko 2. Julkaisut, joissa tutkimusaineiston artikkelit oli julkaistu

Julkaisu	**lkm**
Adoption & Fostering	1
Australian Social Work	1
British Journal of Social Work	2
Child Adolescent Social Work Journal	1
Child and Family Social Work	3
Child Care in Practice	1
Children and Society	1
Child Welfare	3
European Journal of Social Work	1
International Social Work	1
Journal of Children and Family Studies	1
Social Work	1
Urologic Nursing	1
Yhteensä	**18**

Tutkimusaineistoni artikkeleiden tutkimuksia oli tehty eripuolilla maailmaa. Taulukossa 3 on esitetty maat, joissa tutkimusaineiston artikkeleiden tutkimukset on tehty. Eniten tutkimuksia oli Yhdysvalloista, yhteensä kuusi (Collins ym. 2010; Morris 2007; Strolin-

Goltzman ym.2010; Howse ym. 2010; Osterling & Hines 2006; Scannapieco & Painter 2014). Iso-Britanniassa toteutettuja tutkimuksia oli neljä (Gaskell 2010; Bell 2002; Morgan & Fraser 2010; Mcleod 2006), Australiassa kolme (Crawford ym. 2011; Southwell 2010; Tregeagle & Mason 2008) ja Hongkongissa kaksi (Chui 2001; Lee & Charm 2002). Lisäksi Suomesta (Pölkki ym. 2012), Norjasta (Seim & Slettebø 2011) ja Portugalista (Calheiros & Patrício 2014) oli kustakin yksi tutkimus. Englannin kieli oli yksi hyväksymiskriteereistäni, mikä on myös vaikuttanut siihen, että tutkimuksia oli eniten englanninkielisistä maista. Toisaalta tutkimuksia oli eripuolilta maailmaa ja myös maista, joissa englanti ei ole äidinkieli.

Taulukko 3. Maat, joissa tutkimusaineiston artikkeleiden tutkimukset on tehty

Maa	**lkm**
Australia	3
Hongkong	2
Iso-Britannia	4
Norja	1
Portugali	1
Suomi	1
Yhdysvallat	6
Yhteensä	**18**

5.2 Tutkimusten painopisteet

Tutkimusaineistoni tutkimuksissa painottuu lastensuojelun sijaishuollon tutkimus verrattuna avohuoltoa koskevaan tutkimukseen. Taulukossa 4 on esitetty tutkimusaineiston tutkimusten kohteena oleva lastensuojelu. Artikkeleista 11 käsitteli sijaishuoltoa (Calheiros & Patrício 2014; Collins ym. 2010; Crawford ym. 2011; Gaskell 2010; Morris 2007; Strolin-Goltzman ym. 2010; Southwell & Fraser 2010; Howse ym. 2010; Osterling & Hines 2006; Morgan & Fraser 2010; Scannapieco & Painter 2014), kaksi avohuoltoa (Chui 2001; Lee & Charm 2002) ja viidessä artikkelissa käsiteltiin erikseen tai vertaillen sekä avo- että sijaishuoltoa (Bell 2002; Pölkki ym. 2012; McLeod 2006; Seim & Slettebø 2011; Tregeagle & Mason 2008).

Taulukko 4. Tutkimusaineiston tutkimusten kohteena oleva lastensuojelu

Lastensuojelun alue	**kpl**
Avohuolto	2
Sijaishuolto	11
Avo- ja sijaishuolto	5
Yhteensä	**18**

Kahdessa artikkelissa (Chui 2001; Lee & Charm 2002), joissa käsiteltiin pelkästään avohuoltoa, käytettiin termiä ”outreaching social work”, jonka suomensin jalkautuvaksi sosiaalityöksi. Artikkeleissa, joissa käsiteltiin sekä avo- että sijaishuoltoa, käsiteltiin niitä sekä erikseen että myös vertaillen työskentelyä lastensuojeluprosessin eri vaiheissa.

Pro gradu -tutkielmassani olen kiinnostunut nuorten kokemuksista lastensuojelusta. Koska aineistoni muodostui aikaisemmista tutkimuksista, oli ikäryhmää vaikea rajata selkeästi.

Aineistoni tutkimuksissa nuorten ikähaitari oli toisinaan suuri ja osa tutkimuksiin osallistuneista oli vielä lapsia. Esimerkiksi Pölkin ym. (2012) tutkimukseen osallistuneet lapset ja nuoret olivat iältään 7–17 -vuotiaita. Osassa tutkimuksissa oli mukana sekä yli että alle 18 -vuotiaita. Esimerkiksi Chui:n (2001) tutkimuksessa nuorin mukana ollut oli 10 -vuotias ja vanhimmat kuuluivat ikäryhmään 21–24 vuotta. Kahdessa tutkimuksessa (Collins ym. 2010; Morris 2007) kaikki osallistuneet nuoret olivat vähintään 18 vuotta. Näissä kahdessa tutkimuksessa nuorilta kysytään heidän kokemuksistaan lastensuojelusta, minkä vuoksi päätin ottaa ne aineistooni, vaikka osallistuneet nuoret olivat jo ikänsä vuoksi siirtyneet pois lastensuojelusta. Yhdessä tutkimuksessa (Tregeagle & Mason, 2008) ei käy ilmi tutkimukseen osallistuneiden nuorten ikää vaan tutkimukseen osallistuneista puhutaan pelkästään lapsina ja nuorina.

Tutkimusaineistoni artikkeleista 11:sta oli käytetty kvalitatiivista tutkimusmenetelmää (Calheiros ym. 2014; Crawford ym. 2011; Gaskell 2010; Morris 2007; Strolin-Goltzman 2010; Bell 2002; Pölkki ym. 2012; Lee & Charm 2002; McLeod 2006; Seim & Slettebø 2011; Tregeagle & Mason 2008), kolmessa kvantitatiivista (Chui 2001; Morgan & Fraser 2010; Scannapieco & Painter 2014) ja neljässä sekä kvalitatiivista että kvantitatiivista (Collins ym. 2010; Southwell & Fraser 2010; Howse ym. 2010; Osterling & Hines 2006). Liitteestä 1 käy ilmi tutkimuksissa käytetyt tutkimusmenetelmät.

6 NUORTEN KOKEMUKSIA LASTENSUOJELUSTA

Tässä tulosluvussa vastaan toiseen tutkimuskysymykseeni, millaisia kokemuksia nuorilla on lastensuojelusta aikaisempien tutkimusten perusteella. Analysoidessani tutkimusaineistoa muodostin aineistosta kolme teemaa: sosiaalityöntekijät, työmenetelmät ja sijaishuoltopaikan merkitys. Seuraavaksi käsittelen näitä teemoja.

6.1 Sosiaalityöntekijät

Kuudessa tutkimuksessa käsiteltiin nuorten kokemuksia sosiaalityöntekijöistä (Bell 2002; Chui 2001; Crawford ym. 2011; Gaskell 2010; Pölkki ym. 2012; Seim & Slettebø 2011). Lisäksi Jessica Strolin-Goltzman ym. (2010) tutkimuksen yhtenä tarkoituksena oli selvittää nuorten kokemukset työntekijöiden vaihtuvuudesta.

Amerikkalaistutkimuksessa Strolin-Goltzman ym. (2010) keräsivät tutkimusaineiston haastattelemalla 25 nuorta, joilla oli kokemusta sijaishuollosta. Haastatellut nuoret olivat iältään keskimäärin 17,6 -vuotiaita. Nuorilla oli kolmenlaisia kokemuksia sosiaalityöntekijöiden vaihtuvuudesta: pysyvyyden puute, luottamuksen puute sekä toinen mahdollisuus uuden työntekijän kanssa. Suurin osa nuorista yhdisti työntekijän vaihtuvuuteen negatiivisia tunteita ja kokemuksia. Vain kolmella haastatelluista 25 nuoresta oli myönteinen kokemus työntekijän vaihtumisesta. Nuoret, joiden mielestä työntekijän vaihtuminen oli ollut uusi mahdollisuus, perustelivat myönteistä kokemustaan sillä, etteivät he olleet tulleet toimeen entisen työntekijänsä kanssa, jolloin työntekijän vaihdos oli haastateltujen nuorten mukaan ollut uusi mahdollisuus työskentelylle.

Pölkin ym. (2012) suomalaisessa tutkimuksessa haastateltiin kahdeksaa 7–17-vuotiasta lasta ja nuorta heidän kokemuksistaan lastensuojelusta. Haastatellut lapset ja nuoret pitivät

tärkeänä, että sosiaalityöntekijä pysyisi samana mahdollisimman pitkään. Osa lapsista ja nuorista kertoi jännittävänsä omien mielipiteiden kertomista rehellisesti uudelle työntekijälle. Samanlaisia tutkimustuloksia saivat myös Seim ja Slettebø (2011) norjalaistutkimuksessaan nuorten ryhmähaastattelussa, jossa mukana olleilla nuorilla oli kokemusta joko sekä avo- ja sijaishuollosta tai vain avohuollosta. Haastatteluun osallistuneista nuorista yksi oli 18 vuotta ja neljä muuta olivat 13–14 -vuotiaita. Nuorten kokemusten mukaan sosiaalityöntekijän pysyvyys on nuoren etu. Nuoret kokivat, että työntekijän tulisi pysyä mahdollisimman kauan samana, jotta nuorella olisi elämässään henkilö, joka on tuntenut hänet pitkään ja erilaisissa elämäntilanteissa. Samoin kuin Pölkin ym. (2012) tutkimuksessa, myös Seim ja Slettebøn (2011) haastattelemat nuoret kertoivat, ettei ole helppo puhua asioistaan henkilölle, jota ei tunne.

Crawfordin ym. (2011) australialaistutkimuksessa haastateltujen 14–19 -vuotiaiden nuorten tyytymättömyys sosiaalityöntekijöihin liittyi työntekijöiden vaihtuvuuteen ja vaihtuvuudesta johtuvaan kokemukseen, etteivät työntekijät tiedä heidän asioistaan. Lisäksi nuoret kertoivat kokeneensa, etteivät työntekijät ole käytettävissä ja tavoitettavissa. Vastaavasti nuoret kertoivat myönteisiä kokemuksia sosiaalityöntekijöistä, jotka olivat panostaneet nuoren asioihin. Gaskellin (2010) tutkimuksessa oli samansuuntaisia tuloksia kuin Crawfordin ym. (2011). Gaskellin Iso-Britanniassa tekemän tutkimuksen tulokset perustuvat kymmenen 16–21 -vuotiaan sijaishuollossa olleen nuoren haastatteluihin. Nuorten mielestä sosiaalityöntekijät vaihtuivat usein ja vaihtuvuus vaikutti kielteisesti nuorten saamaan huolenpitoon. Osa haastatelluista nuorista kertoi työntekijöiden vaihtuvuuden vaikeuttavan luottamuksellisen suhteen luomista sosiaalityöntekijään. Nuoret eivät halunneet luoda läheistä ja luottamuksellista suhdetta uuteen työntekijään, joka saattoi olla pian taas vaihtumassa.

Bellin (2002) tutkimukseen haastatellut nuoret olivat nuorempia kuin Crawfordin ym. (2011) ja Gaskellin (2010) tutkimuksissa mukana olleet. Bellin (2002) Iso-Britanniassa tekemässä tutkimuksessa 27 lasta ja nuorta iältään 8–16 vuotta kertoivat sekä hyviä että huonoja kokemuksia sosiaalityöntekijöiden kanssa työskentelystä. Nuorilla oli hyviä kokemuksia työntekijöistä, jotka olivat olleet oikeasti kiinnostuneita nuoren asioista, joihin oli voinut luottaa ja jotka olivat kohdelleet nuorta kunnioittavasti. Kuten Crawfordin ym.

(2011) ja Gaskellin (2010) tutkimuksissa myös Bellin tutkimuksessa kielteisenä kokemuksena nuoret kertoivat työntekijöiden vaihtuvuuden.

Muista tutkimuksista poikkeavia kokemuksia sosiaalityöntekijöistä oli Chuin (2001) hongkongilaisessa tutkimuksessa. Chui tutki nuorten kokemuksia jalkautuvasta sosiaalityöstä (outreaching social work). Jalkautuvan sosiaalityön tarkoituksena on tukea nuoria elämässä ja erilaisissa arkisissa asioissa. Tutkimukseen vastanneista 10–24 -vuotiaista 172 nuoresta 76,2 % piti sosiaalityöntekijää ystävänä, 53,5 % tietolähteenä ja 47,7 % ohjaajana. Tutkimuksesta ei käy ilmi, kuinka nuoret päätyivät tai valikoituivat jalkautuvaan työskentelyyn asiakkaiksi tai oilko työskentely nuorille vapaaehtoista, joka voisi vaikuttaa tutkimustuloksiin.

Sosiaalityöntekijöiden vaihtuvuus ja vaihtuvuudesta johtuva luottamuksen ja pysyvyyden puuttuminen olivat yleisimmät kokemukset, joita nuoret kertoivat aineistoni tutkimuksissa sosiaalityöntekijöistä. Työntekijöiden vaihtuessa uusi työntekijä ei tiennyt nuoren asioita ja lisäksi nuorten oli vaikea puhua asioistaan uudelle ja vielä tuntemattomalle sosiaalityöntekijälle. Toisaalta joillain tutkimusten nuorilla oli myös myönteisiä kokemuksia sosiaalityöntekijöistä, jotka olivat olleet luotettavia, aidosti kiinnostuneita nuoren asioista ja panostaneet nuoren kanssa työskentelyyn. Lisäksi, jos entisen sosiaalityöntekijän kanssa ei ollut tullut toimeen, saattoi työntekijän vaihtuminen olla myös uusi mahdollisuus. Chuin (2001) tutkimustulokset nuorten kokemuksista sosiaalityöntekijöistä erottuivat selvästi muista tutkimuksista. Tutkimukseen vastanneista yli kolme neljäsosaa koki sosiaalityöntekijän ystäväkseen. Chuin tutkimuksessa nuoret arvioivat jalkautuvan sosiaalityön sosiaalityöntekijöitä kun taas muissa tutkimuksissa lapset ja nuoret kertoivat kokemuksistaan avo- tai sijaishuollon sosiaalityöntekijöistä. Chuin tutkimuksesta ei käy ilmi, miten nuoret tulevat asiakkaiksi jalkautuvaan sosiaalityöhön tai, onko asiakkuus vapaaehtoista. Jos työskentely perustuu nuorten vapaaehtoisuuteen, vaikuttaa se mahdollisesti nuorten myönteisiin kokemuksiin työntekijöistä: jos sosiaalityöntekijä ei miellyttäisi nuorta, voisi hän lopettaa työntekijän tapaamisen. Työntekijällä ei tällöin myöskään olisi samanlaista valta-asemaa nuoreen nähden tai vastuuta nuoren asioista kuten avo- ja etenkin sijaishuollossa sosiaalityöntekijöillä on.

6.2 Työmenetelmät

Aineistoni tutkimuksissa käsiteltiin nuorten kokemuksia kolmesta erilaisesta työmenetelmästä: mentoroinnista, tietokoneavusteisesta haastattelusta ja leiritoiminnasta. Näistä työmenetelmistä mentorointia käsiteltiin kolmessa tutkimuksessa ja tietokoneavusteista haastattelua sekä leiritoimintaa molempia yhdessä tutkimuksessa.

Kolmessa aineistoni tutkimuksessa oli tutkittu nuorten kokemuksia mentoroinnista. Collins ym. (2010) amerikkalaistutkimuksessa mentorilla tarkoitettiin nuoren elämään kuuluvaa tärkeää aikuista. Nuori sai siis itse nimetä ja päättää, kenet hän kokee mentorikseen. Tutkimukseen osallistui 96 nuorta, jotka olivat olleet sijaishuollossa täyttäessään 18 vuotta. Tutkimukseen osallistuessaan nuoret olivat iältään vähintään 19 -vuotiaita. Osallistuneista nuorista 69 % ilmoitti heillä olevan elämässään joku tärkeä aikuinen, joka on kiinnostunut nuoren asioista ja johon nuori voi luottaa. Mentoreikseen nuoret nimesivät useimmiten sukulaisen, sijaisvanhemman tai ystävänsä vanhemman. Joillekin nuorille mentori oli myös työntekijä. Nuorten mielestä mentorin tärkeitä ominaisuuksia olivat nuoren hyväksyminen, jatkuva rohkaiseminen, luotettavuus sekä mahdollisuus saada mentorilta tarvittaessa apua. Nuorista, joilla oli mentori, 73 % suoritti lukion tai lukiota vastaavan tutkinnon. Vastaavasti nuorista, joilla ei ollut mentoria, 47 % suoritti koulun päätökseen. Tutkimukseen vastanneista nuorista, joilla oli mentori, 27 % ilmoitti olleensa koditon täytettyään 18 vuotta. Nuorista ilman mentoria vastaava prosentti oli 57. Tutkimuksesta ei käy ilmi, millaista nuorten kodittomuus oli: asuivatko nuoret kadulla vai majailiko osa kodittomista nuorista jonkun luona, mutta nuorella ei ollut omaa asuntoa tai myöskään osoitetta.

Kahdessa tutkimuksessa (Scannapieco & Painter 2014; Osterling & Hines 2006) mentoroinnilla tarkoitettiin nuorille järjestettyä palvelua, jossa mentorit valittiin nuorille työskentelyä varten. Scannapiecon ja Painterin (2014) tutkimuksessa arvioitiin sijaishuollossa oleville 14 vuotta täyttäneille nuorille suunnatun mentorointiohjelman BBBS (Big Brother Big Sister) pilotointia. Mentorointiohjelmassa nuorille valittiin mentori, joka oli nuoren kanssaan samaa sukupuolta ja suurimmalle osalle myös mentori, joka oli nuoren kanssaan samaa etnistä taustaa. Tutkimuksessa huomattiin, että mentori-nuori -parit, jotka olivat

samaa etnistä taustaa, olivat pitäneet enemmän yhteyttä kuin parit, jotka olivat eriä etnistä taustaa. Nuorten kokemukset mentoroinnista ja sen vaikutuksista olivat myönteisiä, vaikka tutkimuksessa toteutunut mentorointiaika oli vähemmän kuin, mikä oli työskentelyn tavoite: mentorin ja nuoren oli tarkoitus viettää kuukaudessa kahdeksan tuntia kasvokaista aikaa, mutta keskimäärin näkemisiä oli vain reilu kaksi tuntia kuukaudessa. Kaikki vastanneet nuoret kokivat mentoroinnin parantaneen heidän välejä sijaisperheeseen, 90 % koki itseluottamuksen parantuneen, 80 %:n mielestä heidän mahdollisuudet saada myöhemmin elämässään töitä olivat parantuneet ja 70 % nuorista koki pärjäävän koulussa paljon paremmin mentoroinnin ansiosta.

Kuten Scannapiecon ja Painterin (2014) tutkimassa mentorointiohjelmassa, myös Osterlingin ja Hinesin (2006) tutkimuksessa mentori oli nuorelle entuudestaan tuntematon henkilö. Lisäksi näihin kahteen tutkimukseen osallistuneet nuoret olivat hyvin samanikäisiä, molemmissa nuorimmat olivat 14 -vuotiaita. Osterlingin ja Hinesin (2006) amerikkalaistutkimuksessa selvitettiin nuorten kokemuksia ASTI (Advocates to Successful Tarnsition to Independence) mentorointiohjelmasta. Tutkimukseen osallistuneilta nuorilta kerättiin tietoa sekä kyselylomakkeella että yksilö- ja ryhmähaastatteluilla. Tutkimukseen osallistuneista nuorista 92,2 %:n mielestä heillä oli mentorinsa kanssa hyvä suhde, 96 % koki mentorointisuhteessaan luottamuksen olevan molemmin puolista ja 90,2 %:lle nuorista suhde oli hyvin tärkeä. Nuorista 66,7 %:n mielestä suhde mentorityöntekijän kanssa oli kuin kaverisuhde. Kaikkien tutkimukseen osallistuneiden nuorten mielestä heidän elämänsä oli parantunut sen jälkeen, kun he olivat lähteneet mukaan mentorointiin. Kaikki vastanneet nuoret kokivat elämänhallinnan ja itsenäisen elämisen taitojen kehittyneen. Nuoret kokivat saaneensa tukea koulunkäyntiin, työn saamiseen ja raha-asioiden hoitamiseen.

Mentoroinnilla oli kolmessa tutkimuksessa havaittu olevan myönteinen vaikutus nuorten selviytymiseen elämässä. Tutkimusten mukaan mentorointi voi olla joko nuorelle järjestetty palvelu, jolloin mentori on joku nuorelle entuudestaan tuntematon tai nuori voi itse nimetä henkilön, jonka hän kokee itselleen läheiseksi. Mentorointi tuki nuorta esimerkiksi koulunkäynnissä ja arkisten elämäntaitojen opettelussa ja nuoret itse kokivat mentorisuhteet tärkeiksi. Lisäksi mentorointi oli tukenut nuoren itseluottamusta. Nuorten mielestä mentorin tärkeimpiä ominaisuuksia oli luotettavuus ja nuoren rohkaiseminen.

Iso-Britanniassa tehdyssä Morganin ja Fraserin (2010) tutkimuksessa selvitettiin nuorten kokemuksia tietokoneavusteisesta haastattelumenetelmästä, A-CASI (audio-computer-assisted-self-interviewing). Tietokoneella olevien kysymysten avulla selvitetään nuorten mielipiteitä ja ajatuksia heidän hyvinvoinnista, hoidosta ja huolenpidosta. Tutkimuksen kyselyyn osallistui 58 sijaishuollossa olevaa lasta ja nuorta iältään 8–16 vuotta. Tutkimuksen kysely toteutettiin tutkimuskohteena olleen A-CASI:n avulla. Nuorten kokemusten mukaan A-CASI on hyödyllinen keino kertoa omia mielipiteitä. Vastanneista nuorista 95 % kertoi pitävänsä A-CASI:n käytöstä omien näkemysten ja tunteiden kertomisessa ja 90 % oli sitä mieltä, että A-CASI auttoi heitä ajattelemaan selkeämmin omista tunteista. Tutkimuksessa mukana olleiden nuorten mielestä A-CASI:n avulla omien ajatuksien kertominen on hyvä vaihtoehto perinteiselle kasvokkain kohtaamiselle, koska itsensä ilmaiseminen kirjoittamalla on helpompaa kuin puhumalla. Ohjelma ei myöskään kommentoi tai neuvo, mitä nuoren tulisi tehdä. Toisaalta nuorten mielestä oli olemassa myös asioita, jotka on parempi kertoa kasvotusten kuin välittää tietokoneen kautta.

Kolmas työmenetelmä oli Howsen ym. (2010) amerikkalainen tutkimus Under One Sky -ohjelmasta, jonka tarkoituksena on vahvistaa ja tukea sijaishuollossa olevia nuoria, jotta heidän mahdollisuutensa adoptioon paranisivat. Tutkimuksessa 18 nuorta osallistui leiritoimintaan, jossa leirejä järjestettiin kolmen vuoden aikana yhteensä 14 kertaa. Nuoret saivat itse valita, kuinka monelle leirille he osallistuivat. Keskimäärin nuoret osallistuivat kahdeksalle leirille. Jokaisen leirin päätteeksi nuoria pyydettiin vastaamaan kyselyyn koskien päättyvää leiriä ja lisäksi viimeisen leirin jälkeen 17 nuorta haastateltiin. Tutkimuksen päättyessä heinäkuussa 2008, nuoret olivat iältään 13–17 -vuotiaita. Tutkimuksessa mukana olleille nuorille leirit olivat myönteinen kokemus. Nuorten mielestä leirien henkilökunta tuki ja auttoi nuoria heidän mieltään askarruttavissa asioissa sekä kohteli nuoria kunnioittavasti. Nuoret kokivat leirin lisänneen heidän itseluottamustaan sekä kykyä tulla toimeen muiden ihmisten kanssa. Nuoret tunsivat, että leirin henkilökunta todella välitti heistä. Howse ym. eivät kerro, kuinka nuoret ovat tulleet valituksi tutkimukseen. Leirin tarkoituksena on nuorten vahvistamisen kautta lisätä heidän mahdollisuuksiaan tulla adoptoiduksi. Tämän perusteella voisi ajatella, että nuoret ovat valikoituneet mukaan adoptiomahdollisuuksien perusteella.

Tutkimusaineistossani oli viisi tutkimusta nuorten kanssa käytetyistä työmenetelmistä. Näissä viidessä tutkimuksessa oli kolme erilaista työmenetelmää: mentorointi, tietokoneavusteinen haastattelu ja leiritoiminta. Kaikissa viidessä tutkimuksessa nuorilla oli myönteisiä kokemuksia kussakin tutkimuksessa tutkimuskohteena olleesta työmenetelmästä. Mentoroinnin ja leiritoiminnan tutkimuksissa mukana olleet nuoret olivat kokeneet työntekijöiden välittäneen heistä ja olleen kiinnostuneita heidän asioistaan. Tutkimuksissa molempien työmenetelmien seurauksena nuorten itsetunto oli kohentunut. Nuorten kokemukset tietokoneavusteisen haastattelun käyttämisestä perinteisen kasvotusten tapahtuvan haastattelun vaihtoehtona olivat hyviä.

6.3 Sijaishuoltopaikan merkitys

Sijaishuollossa olevat nuoret toivat asuinolosuhteisiin liittyen esiin erilaisia asioita riippuen siitä, asuivatko he laitos- vai perhehoidossa. Neljässä tutkimuksessa (Calheiros & Patrício 2014; Crawford ym. 2011; Morris 2007; Southwell & Fraser 2010) nuoret kertoivat kokemuksiaan sijaishuoltopaikkojen muutoksista ja vaihtuvuudesta. Nuoret myös kertoivat olevansa jonkin verran huolissaan siitä, millaisia muutoksia heidän asuinjärjestelyihin on mahdollisesti tulossa (Calheiros & Patrício 2014; Southwell & Fraser 2010).

Calheiroksen ja Patrícion (2014) Portugalissa toteuttamassa tutkimuksessa selvitettiin nuorten kokemuksia sijaishuollosta. Tutkimuksessa haastatellut 15–18 -vuotiaat nuoret neljästä eri sijaishuollon laitoksesta kertoivat kokemuksiaan laitoksen henkilökunnasta, asuintiloista sekä jatkuvasti tapahtuvista muutoksista. Nuoret ilmaisivat myönteisiä kokemuksia työntekijöistä kertomalla olevansa tyytyväisiä omaan ryhmäänsä ja haluavansa säilyttää nykyisen ryhmänsä. Nuorten kokemia kielteisiä asioita olivat työntekijöiden vaihtuvuus ja nuorille laitoksen arjessa välittynyt työntekijöiden motivaation puute. Asumisen fyysisissä puolissa nuoret olivat tyytyväisiä laitoksen sijaintiin ja kulkuyhteyksiin, mutta rakennuksen vanhuus ja tylsä sisustus saivat nuorilta negatiivista palautetta. Yleisesti nuo-

ret kokivat, että laitoksessa oli jatkuvaa muutosta liittyen asuinolosuhteisiin eikä heillä ollut mahdollisuutta vaikuttaa näihin muutoksiin.

Sekä kvalitatiivista että kvantitatiivista tutkimusmenetelmää tutkimuksessaan käyttäneet Southwell ja Fraser (2010) tutkivat australialaisten nuorten tyytyväisyyttä sijaishuollon laitoshoitoon. Tutkimukseen otti osaa 169 lasta ja nuorta iältään 6–18 vuotta, iän ollessa keskimäärin 14 vuotta ja 11 kuukautta. Suurin osa vastanneista nuorista oli tyytyväisiä laitoshoidon turvallisuuteen, paikan fyysisiin puitteisiin ja sääntöihin sekä työntekijöihin. Nuorista 92 % tunsi olonsa turvalliseksi, 82 % koki, että heillä oli tarpeeksi tilaa, 81 % mielestä säännöt ja kuri olivat kohtuullisia, 94 % kertoi tulevansa toimeen ohjaajien kanssa ja 90 % uskoi ohjaajien välittävän nuoren hyvinvoinnista. Sen sijaan 49 % nuorista koki, ettei voinut tehdä samoja asioita kuin nuoret, jotka eivät asu laitoksessa, 52 % halusi nähdä perhettään enemmän ja 51 %:n mielestä heidän tilanteensa oli parantunut muutettuaan laitokseen, jossa vastaushetkellä asuivat. Southwellin ja Fraserin tutkimuksessa nuorten antamia vastauksia vertailtiin vastanneiden iän ja sijoituspaikkojen määrän perusteella. Tuloksien vertailu vastaajien iän mukaan paljasti, että nuorimmat vastaajat olivat tyytymättömämpiä kuin vanhemmat vastaajat. Samoin nuoret, joilla oli ollut vähintään viisi sijaishuoltopaikkaa, olivat tyytymättömämpiä kuin nuoret, joilla sijaishuoltopaikkoja oli ollut korkeintaan neljä.

Toisessa australialaistutkimuksessa tutkittiin puolestaan nuorten kokemuksia perhehoidosta. Crawfordin ym. (2011) haastattelemien 14–19 -vuotiaiden nuorten mukaan sijaisperheiden välillä oli eroa siinä, millaista huolenpitoa nuori sai. Tutkimukseen osallistuneita nuoria haastateltiin kolme kertaa puolen vuoden välein ja tutkimuksen tulokset perustuivat 25 nuoren haastatteluihin, jotka osallistuivat kaikkiin kolmeen haastattelukertaan. Nuorten mukaan huolenpito oli joko laajaa tai alkeellista. Nuorten kuvaama laaja huolenpito oli perusasioista huolehtimisen lisäksi kiinnostumista nuoren kouluasioista, kannustamista, henkistä tukemista sekä nuoren kuljettamista. Alkeellisessa huolenpidossa sen sijaan oli pitkälti kyse vain perusasioista huolehtimisesta: katosta pään päälle ja ruuasta. Alkeellinen huolenpito oli lähinnä päivä kerrallaan tapahtuvaa elämistä eikä huolenpito ollut nuorta tulevaisuuteen suuntaavaa tai kannustavaa.

Amerikassa toteutetussa Morriksen (2007) tutkimuksessa nuoret kertoivat kokemuksistaan sekä perhe- että laitoshoidosta. Morris haastatteli tutkimustaan varten 16 sijaishuollossa ollutta nuorta, jotka haastattelujen aikaan olivat 18–25 -vuotiaita. Kuten Crawfordin ym. (2011) tutkimuksessa, myös Morriksen tutkimuksessa osa nuorista kertoi huolenpidon olevan toisinaan hyvin alkeellista ja tiukkaa. Useat haastatellut nuoret kertoivat, että huolenpidon lisäksi myös säännöt muuttuivat usein sijaishuoltopaikan mukaan ja uusien sääntöjen omaksuminen oli nuorten mielestä ahdistavaa. Lisäksi nuoret toivat ilmi, että joissain sijaisperheissä heitä oli kohdeltu eriarvoisesti suhteessa perheen biologisiin lapsiin. Crawfordin ym. (2011) tutkimuksessa nuoret puhuivat laajasta huolenpidosta, joka on muutakin kuin perustarpeista huolehtimista. Morriksen (2007) haastattelemat nuoret arvostivat huolenpitoa, joka tuki ja kannusti nuorta sekä opetti nuorelle elämän perustaitoja.

Nuorten kokemusten perusteella sijaishuoltopaikoissa on eroja ja sijaishuoltopaikalla on vaikutusta nuoren saamaan huolenpitoon. Eri tutkimuksissa nuorilla oli sekä myönteisiä että kielteisiä kokemuksia niin perhe- kuin laitoshoidostakin. Laitoshoidossa nuorilla oli myönteisiä kokemuksia muista laitoksessa asuvista nuorista ja työntekijöistä sekä fyysisestä turvallisuudesta. Toisaalta nuoret kokivat työntekijöillä oleva motivaation puutetta ja laitoksessa jatkuvasti käynnissä oleva muutos ja vaihtuvuus koettiin epämukavaksi. Koska sijaishuoltopaikoissa oli nuorten kokemuksen mukaan eroja, saattoi nuoren saama huolenpito olla hyvinkin monenlaista. Hyvässä tapauksessa nuoren sijaishuoltopaikassa saama huolenpito oli laaja-alaista huolenpitoa ja nuoren tukemista tulevaisuutta varten. Toisaalta nuorilla oli myös kokemuksia sijaishuoltopaikoista, joissa keskityttiin vain nuoren perustarpeiden täyttämiseen. Merkittävä oli Southwellin ja Fraserin (2010) tutkimuksen huomio, että nuorten tyytymättömyys sijaishuoltoon lisääntyi, kun nuorten sijaishuoltopaikkoja oli viisi tai enemmän.

7 NUORTEN KOKEMUKSIA OSALLISUUDESTA

Tässä tulosluvussa vastaan kolmanteen tutkimuskysymykseeni, millaisina nuorten kokemukset osallisuudesta lastensuojelussa näyttäytyvät aikaisemmissa tutkimuksissa. Tutkimusaineiston analyysissa muodostin kolme teemaa: päätöksen teko yhdessä, osallisuus tapaamisissa ja työskentelyssä sekä tiedonsaanti. Seuraavaksi käsittelen näitä teemoja.

7.1 Päätöksenteko yhdessä

Southwellin ja Freserin (2010) australialaisessa tutkimuksessa selvitettiin 6–18 -vuotiaiden lasten ja nuorten tyytyväisyyttä laitoshoitoon kyselylomakkeella. Kyselyyn vastasi 169 nuorta. Vastanneista nuorista 68 % koki heidän sosiaalityöntekijänsä kuunnelleen heitä aina tai lähes aina ja 63 % nuorista oli sitä mieltä, että heillä oli sananvaltaa heitä itseään koskevissa asioissa aina tai lähes aina. Kyselyyn vastanneista nuorista 56 %:lla eli vain vähän yli puolella oli kokemus, että lastensuojelun työntekijät selittivät heitä koskevat tehdyt päätökset ja vain 28 % kyselyyn osallistuneista tiesi, että heillä on asiakassuunnitelma ja mitä asiakassuunnitelma sisältää.

Kolmessa brittiläisessä tutkimuksessa (Gaskell 2010; Bell 2002; McLeod 2006) oli keskenään samanlaisia tuloksia nuorten kokemuksista kuulluksi tulemisesta ja nuorten mielipiteen sivuuttamisesta. Gaskellin (2010) tekemässä tutkimuksessa haastatellut nuoret olivat iältään 16–21 -vuotiaita. Haastatellut nuoret kertoivat kokeneensa hämmennystä, kun lastensuojelussa oli tehty päätöksiä heidän puolestaan. Tutkimukseen osallistuneet nuoret kertoivat yrittäneensä vaikuttaa heidän sijaishuoltopaikan valintaa, mutta tulleensa ohitetuksi toiveineen. Nuoret olisivat halunneet olla mukana päätettäessä heitä itseään koskevista päätöksistä ja palveluista. Gaskellin tutkimuksessa nuoret kertoivat yrittäneensä tuoda ilmi omia mielipiteitään, mutta heidän mielipiteidensä jäädessä huomiotta, nuoret kokivat tulleensa ohitetuksi päätöksen teossa ja reagoivat esimerkiksi heidän mielestä huonoihin

sijaishuoltopaikkaratkaisuihin karkaamalla sijaishuoltopaikasta. Samanlaisia kokemuksia vaikuttamisen mahdollisuuksien puuttumisesta, oli myös Bellin (2002) haastattelemilla sijais- ja avohuollon 8–16 -vuotiailla lapsilla ja nuorilla. Haastatelluista 27 nuoresta yksi kolmasosa kertoi, että heiltä oli kysytty heidän näkemyksistään, mutta silti suurin osa nuorista koki, etteivät he olleet voineet vaikuttaa tärkeiden päätösten tekemiseen. McLeod (2006) on tutkinut lastensuojelun asiakkaana olevien lasten ja nuorten kokemuksia ja ajatuksia kuuntelemisesta ja kuulluksi tulemisesta haastattelemalla tutkimusta varten 11 nuorta iältään 9–17 vuotta. Haastatteluissa nuoret toivat ilmi, että mikäli sosiaalityöntekijä ei ollut toiminut nuorten toiveiden mukaisesti, ei työntekijä ollut nuorten mielestä kuunnellut heitä.

Tregeaglen ja Masonin (2008) tutkimuksessa nuoret kertoivat kokeneensa eroa osallisuudessa päätöksenteossa avo- ja sijaishuollossa. Australiassa tehtyä tutkimusta varten haastateltiin 14 lasta ja nuorta. Tregeaglen ja Masonin artikkelista ei käy ilmi, minkä ikäisiä tutkimukseen osallistuneet lapset ja nuoret olivat. Lastensuojelun avohuollossa nuoret kertoivat kokeneensa olevansa ulkopuolisia heitä koskevasta päätöksenteosta. Nuoret kertoivat, etteivät he juuri nähneet työntekijää, joka tapasi nuoren vanhempia usein nuoren ollessa koulussa. Nuoret keskustelivat työntekijän kanssa harvoin ja sen vuoksi kokivat, ettei heillä ollut mahdollisuutta vaikuttaa heidän tulevaisuutta koskeviin päätöksiin. Myös Pölkin ym. (2012) tutkimuksessa kävi ilmi, että haastatellut 7-17 -vuotiaat lapset ja nuoret olivat kokeneet osallisuuteensa lisääntyneen sen jälkeen, kun he olivat siirtyneet avohuollosta sijaishuoltoon. Sijaishuollossa lapset ja nuoret kokivat pystyvänsä vaikuttamaan enemmän omiin asioihinsa kun taas avohuollon aikana he olivat kokeneet sosiaalityöntekijän työskentelevän enemmän heidän vanhempiensa kanssa kuin heidän kanssaan.

Lee ja Charm (2002) tutkivat osallisuutta työskenneltäessä riskinuorten (high risk youth) kanssa Hongkongissa. Lee ja Charm tutkivat nuorten kanssa tehtävää jalkautuvaa sosiaalityötä (outreach social work), jossa nuorten asiakkuus muodostui kolmesta vaiheesta: sitoutuminen, auttaminen ja päättyminen. Tutkimuksessa haastateltiin 15 nuorta, viisi kustakin työskentelyn vaiheesta. Haastatellut nuoret olivat työskentelyssä eniten tyytyväisiä päätösten tekemiseen yhdessä työntekijän kanssa sekä siihen, että heillä oli sananvaltaa omissa asioissaan. Tutkimuksessa nuoria pyydettiin arvioimaan pisteyttämällä oman osallisuutensa

toteutumista. Eniten pisteitä saivat päätösten tekeminen yhdessä, sananvalta omien tarpeiden arvioinnissa sekä sananvalta työskentelyn tavoitteiden asettamisessa. Nuoret kokivat, että työntekijän avoin asenne ja nuoren kunnioitus auttoivat nuoria pysymään suhteessa työntekijän kanssa. Nuorten vastauksissa mielenkiintoista oli, että vaikka nuoret antoivat työntekijöille hyvät pisteet osallisuuden toteuttamisesta, eivät nuoret kuitenkaan osanneet nimetä tai kertoa, kuinka työntekijät ottivat heidän osallisuutensa käytännössä huomioon. Tutkimuksessa mukana olleista nuorista ne, jotka olivat työskentelyssä sitoutumis- tai auttamisvaiheessa, kertoivat työntekijän antavan heidän tehdä heitä itseään koskevat päätökset. Työskentelyn päättymisvaiheessa olevat nuoret puolestaan kokivat olevansa tyytyväisiä koko työskentelyprosessiin sekä työntekijöiden työpanokseen. Työskentelyn päätteeksi nuoret saivat myös tutustua omiin asiakirjoihinsa ja työntekijän tekemiin muistiinpanoihin.

Nuorilla oli yhdessä tapahtuvasta päätöksenteosta aikaisempien tutkimusten perusteella enemmän kielteisiä kuin myönteisiä kokemuksia. Nuoret olivat pettyneitä ja kokivat tulleensa ohitetuiksi, kun sosiaalityöntekijät olivat tehneet heitä koskevia päätöksiä kysymättä nuoren omaa mielipidettä. Sijaishuollossa olevilla nuorilla oli kokemuksia kuunnelluksi tulemisesta ja sananvallasta omissa asioissa. Toisaalta nuorilla oli myös kielteisiä kokemuksia tilanteista, joissa heidän mielipidettään oli kysytty, mutta sillä ei ollut ollut vaikutusta työntekijän tekemään päätökseen. Nuorten kokemusten mukaan heidän osallisuutensa päätöksenteossa oli erilaista lastensuojelun avo- ja sijaishuollossa. Avohuollossa nuoret eivät nähneet työntekijäänsä eivätkä siksi kokeneet voivansa vaikuttaa työntekijän tekemiin heitä koskeviin päätöksiin. Muista tutkimuksista poikkeava oli Leen ja Charmin (2002) tutkimus, jossa nuorten kokemukset osallisuudesta päätöksenteossa olivat myönteisiä.

7.2 Osallisuus tapaamisissa ja työskentelyssä

Bellin (2002) Iso-Britanniassa tekemä haastattelututkimuksessa mukana olleet sijais- ja avohuollon lapset ja nuoret kertoivat kokeneensa heillä olleen mahdollisuus osallistua ar-

viointitapaamisiin, mutta vain osa haastatelluista oli todella osallistunut. Osallistuneilla lapsilla oli myönteisiä kokemuksia tapaamisista, joissa he olivat kokeneet tulleensa kuunnelluiksi ja toisaalta he olivat voineet myös itse esittää kysymyksiä. Toisaalta tapaamisia pidettiin myös tylsinä ja aikuisten juttuna.

Pölkin ym. (2012) suomalaisessa tutkimuksessa haastatelluista sijaishuollossa olevista 7–17 -vuotiaista vain osa oli osallistunut asiakassuunnitelmatapaamisiin. Osa lapsista lapsi ei ollut koskaan kutsuttu osallistumaan tapaamisiin. Vaikka lapset ja nuoret eivät olleet osallistuneet tapaamisiin, he kokivat sijaisvanhempien voineen kertoa heidän ajatuksistaan, minkä vuoksi lapset eivät olleet huolissaan jäädessään tapaamisten ulkopuolelle. Tapaamisiinsa osallistuneet lapset ja nuoret kertoivat, etteivät he halua aina olla tapaamisissa aktiivisia vaan toisinaan he haluavat olla osallistuessaan vain kuunnella ja olla siis passiivisia. Osan lapsista kokemukset tapaamisista olivat epämukavia. Lapsen tai nuoren oli ollut vaikea ilmaista omaa mielipidettä tai vastaavasti joidenkin haastateltujen mielestä heitä ei ollut kuunneltu tapaamisissa. Tutkimuksessa mukana olleiden lasten ja nuorten kokemus oli, että sijaishuollossa he olivat enemmän osallisia avohuollossa: sijaishuollossa lapsilla ja nuorilla oli selkeä kokemus siitä, kuka on heidän sosiaalityöntekijänsä ja, että sosiaalityöntekijä käy vierailemassa hänen luonaan.

Nuorilla oli aikaisempien tutkimusten perusteella erilaisia ja ristiriitaisiakin kokemuksia tapaamisissa ja työskentelyssä toteutuvasta osallisuudesta. Myönteiset kokemukset liittyivät kuunnelluksi tulemiseen ja mahdollisuuteen esittää itsekin kysymyksiä tapaamisilla. Toisaalta nuorilla oli myös kokemuksia, ettei heitä kuunnella tapaamisilla ja omien mielipiteiden ilmaiseminen oli vaikeaa. Osaa nuorista ei ollut kutsuttu mukaan heitä itseään koskeviin tapaamisiin. Vastaavasti nuoret, jotka oli kutsuttu, olivat joissain tapauksissa myös valinneet olla osallistumatta. Osallistuessaan nuoret halusivat valita, millaisen roolin he tapaamisessa ottavat: aktiivisesti mukana olevan vai passiivisen kuuntelijan.

7.3 Tiedonsaanti

Iso-Britanniassa tekemässään tutkimuksessa Bell (2002) selvitti lasten ja nuorten kokemuksia lastensuojelusta. Tutkimuksessa mukana olleet 27 lasta ja nuorta olivat iältään 8–16 -vuotiaita ja he olivat lastensuojelun eri vaiheista: suurin osa lapsista asui kotona, osa isovanhempien tai isosiskon kanssa tai sijaishuollossa. Haastatelluilla lapsilla ja nuorilla oli vaihtelevasti tietoa ja käsitystä siitä, miksi he näkivät sosiaalityöntekijää toisinaan tai mitä heiltä ja heistä kerätyllä tiedolla tehdään ja kuka sitä lukee. Seimin ja Slettebøn (2011) norjalaisessa tutkimuksessa mukana olleista nuorista kolme oli sijaishuollossa ja kaksi asui vanhempiensa luona. Tutkimuksen viidestä nuoresta yksi oli 18 vuotta ja neljä muuta 13–14 -vuotiaita. Tutkimuksessa mukana olevat sijaishuollon nuoret kertoivat, etteivät he olleet saaneet tietoa, miksi heidät on alun perin pois vanhempien luota tai miksi heidän sijaisperheet ovat välillä muuttuneet. Nuoret kokivat, että he haluavat saada tietoa, vaikka sen kuuleminen voisikin olla vaikeaa.

Samoin Pölkki ym. (2012) tutkimuksessa haastatellut perhehoidossa olevat 7–17 -vuotiaat lapset ja nuoret kokivat, ettei heille ollut kerrottu tarpeeksi syistä, joiden vuoksi he ovat sijoitettuna perheeseen ja tässä tilanteessa tai sosiaalityöntekijän merkityksestä heidän elämäänsä. Lisäksi Pölkin ym. tutkimuksessa haastatellut lapset ja nuoret kokivat tarvitsevansa tietoa heitä koskevista mahdollisista tulevaisuuden suunnitelmista tai mahdollisuudesta muuttaa takaisin omien vanhempien luo. Jotkut haastateltavat olivat lukeneet omia asiakirjojaan.

Tutkimuksissa nuorten kokemukset tiedonsaannista liittyivät tiedonsaannin puutteeseen ja halukkuuteen saada enemmän tietoa. Nuorilla oli epätietoisuutta syistä, joiden vuoksi he olivat lastensuojelussa tai sijoitettu pois vanhempiensa luota. Nuoret halusivat myös saada tietoa tulevaisuuden mahdollisuuksistaan. Tiedonsaantia pidettiin tärkeänä, vaikka tietoa pidettäisiin nuorelle raskaalta kuulla.

8 JOHTOPÄÄTÖKSET

Pro gradu -tutkielmassani olen tutkinut, miten nuorten kokemuksia lastensuojelusta ja osallisuudesta on aikaisemmin tutkittu ja millaisia kokemuksia nuorilla on aikaisempien tutkimuksien perusteella lastensuojelusta ja osallisuudestaan lastensuojelun asiakkaana. Tässä luvussa kokoan ja arvioin tutkimustuloksiani ja pohdin, mitä tutkimustulokseni kertovat tutkimusongelmastani. Pohdin myös koko tutkimusprosessia sekä tutkimuksen merkitystä.

Aineistoni muodostui viimeisimmän reilun kymmenen vuoden aikana julkaistuista tutkimusartikkeleista, vaikka en rajannut tutkimuksia ajallisesti aineistonkeruuvaiheessa vain uusimpiin tutkimuksiin. Nuorilta itseltään kysyminen lastensuojelua koskevissa tutkimuksissa on tämän perusteella yleistynyt 2000 -luvulla ja erityisesti viime vuosina: 2010–2014 aineistoni 18 artikkelista oli julkaistu 11. Tutkimusaineistoni perusteella nuorten kokemuksia lastensuojelun sijaishuollosta on tutkittu enemmän kuin avohuollosta. Mietin, voisiko sijaishuollon painottumien tutkimusaineistossani johtua ainakin osaksi lastensuojelun eroista ja yhtäläisyyksistä maiden välillä. Onko sijaishuolto kansainvälisesti yhtäläisempää kuin avohuolto ja siksi kerättäessä tutkimuksia sijaishuollon osuus korostuu?

Hakiessani tietokannoista artikkeleita tutkimustani varten käytin englanninkielisiä hakutermejä ja muodostin yhdeksi hyväksymiskriteeriksi englannin kielen. Englannin kielen avulla halusin tavoittaa kansainvälistä näkökulmaa tutkimusongelmaani. Englannin kieli hyväksymiskriteerinä on mahdollisuus tavoittaa tutkimuksia eripuolilta maailmaa ja myös maista, joiden äidinkieli ei ole englanti. Samalla englannin kieli hyväksymiskriteerinä myös suosi englanninkielisiä maita, joissa artikkelit kirjoitetaan luonnostaan englanniksi. Suurin osa tutkimusaineistoni artikkeleista oli englanninkielisistä maista: Yhdysvalloista, Iso-Britanniasta ja Australiasta. Tutkimusartikkeleita nuorten kokemuksista lastensuojelusta ja osallisuudesta lastensuojelussa löytyisi luultavasti enemmänkin viime vuosilta, jos aineistohakuja tehtäisiin muilla kielillä kuin englannilla. Muut kuin englanninkieliset tutkimusartikkelit eivät kuitenkaan olleet oman tutkimukseni kohteena.

Tutkimustulosteni mukaan nuorten kokemuksia lastensuojelusta ja osallisuudesta lastensuojelun asiakkaana on tutkittu eri puolilla maailmaa. Yhteensä tutkimuksia oli seitsemästä eri maasta. Kansainvälisesti nuorten kokemukset ovat siis mielenkiintoinen tutkimusaihe. Eri maissa tehdyissä tutkimuksissa on saatu samanlaisia tuloksia nuorten kokemuksista, mikä tarkoittaa sitä, että lastensuojelun asiakkaana olevat nuoret kokevat samanlaisia asioita eripuolilla maailmaa.

Nuorten kokemuksia lastensuojelusta käsittelevissä aikaisemmissa tutkimuksissa nuorten kokemukset lastensuojelun sosiaalityöntekijöistä ja sijaishuoltopaikoista olivat yleisimpiä teemoja. Nuorten kokemukset lastensuojelun sosiaalityöntekijöistä olivat enimmäkseen kielteisiä. Lähes kaikki nuorten kokemukset sosiaalityöntekijöistä liittyivät sosiaalityöntekijöiden vaihtuvuuteen. Sosiaalityöntekijöiden vaihtuvuus aiheutti nuorten mielestä pysyvyyden ja luotettavuuden puutetta, vaikeutti nuorten asemaa kertoa asioistaan uudelle työntekijälle ja lisäksi nuoret kokivat, etteivät uudet työntekijät tienneet heidän asioitaan. Tutkimustulosten perusteella sosiaalityöntekijöiden vaihtuvuus on kansainvälinen ongelma. Aineistoni tutkimukset, joissa oli nuorten kokemuksia sosiaalityöntekijöiden vaihtuvuudesta, olivat Australiasta, Iso-Britanniasta, Norjasta, Suomesta ja Yhdysvalloista.

Aikaisempien tutkimusten perusteella nuorilla oli erilaisia kokemuksia sijaishuoltopaikoista. Moniäänisyyttä tuloksiin tuli sekä yksittäisen nuoren kokemuksista useista eri sijaishuoltopaikoista että nuorten keskenään erilaiset kokemukset. Nuorten kokemusten perusteella heidän saama huolenpito vaihtelee sijaishuoltopaikan mukaan. Southwell ja Fraser olivat tutkimuksessaan vertailleet tutkimukseen osallistuneiden nuorten kokemuksia sen perusteella, kuinka monta sijaishuoltopaikkaa nuorella oli elämässään ollut. Tutkimustulosten mukaan nuoret olivat tyytymättömämpiä, jos heillä oli yli viisi sijaishuoltopaikkaa. Southwellin ja Fraserin tutkimus oli ainoa, jossa tällaista tutkimustulosten vertailua oli tehty, mutta myös muissa tutkimuksissa mukana olleilla nuorilla oli takanaan jo useita sijaishuoltopaikkoja. Nuorten kokemuksissa lastensuojelusta välittyy siis vaihtuvuus ja jatkuva muutos sekä sosiaalityöntekijöihin että sijaishuoltopaikkoihin liittyen.

Mentoroinnista, tietokoneavusteisesta haastattelusta ja leiritoiminnasta työmenetelminä nuorilla oli pääasiassa myönteisiä kokemuksia. Mentorointi oli ainoa työmenetelmä, josta nuorten kokemuksia oli selvitetty useammassa tutkimuksessa. Kaikki mentorointia käsitelleet tutkimukset oli tehty Yhdysvalloissa. Olin yllättynyt, ettei tutkimusaineistossani ollut enempää aikaisempia tutkimuksia nuorten kokemuksista heidän kanssaan käytetyistä työmenetelmistä. Johtuuko nuorten kokemuksia työmenetelmistä koskevien tutkimusten vähyys siitä, että nuorten kanssa käytetään työmenetelmiä vähän, jolloin niitä ei myöskään voida tutkia?

Nuorten kokemukset osallisuudessa olivat erilaisia avo- ja sijaishuollossa. Avohuollossa nuoret kokivat itsensä ulkopuolisiksi tapaamisista ja päätöksenteosta kun taas sijaishuollon aikana nuoret kokivat olevansa enemmän mukana työskentelyssä ja sosiaalityöntekijä huomioi heitä. Toisaalta nuorilla oli myös sijaishuollon ajalta kokemuksia, etteivät työntekijät kuunnelleet heidän mielipiteitään, päätöksiä tehtiin heidän puolestaan ja nuoret kaipasivat lisää tietoa. Haasteet työskennellä nuorten kanssa nuorien osallisuuden huomioiden tulivat siis esille tutkimusaineistoni tutkimuksissa. Nuorilla oli kielteisiä kokemuksia lastensuojelusta sekä avo- että sijaishuollossa, mutta nuoret kokivat myös eroa näiden palveluiden asiakkuudessa.

Osallisuuteen liittyvän tiedonsaannin nuoret kokivat heitä itseään koskevista asioista puutteelliseksi. Nuorille oli epäselvää sosiaalityöntekijän rooli heidän elämässään sekä syyt, joiden vuosi he ovat sijaishuollossa tai millaisia suunnitelmia heidän tulevaisuuteensa liittyy. Nuorten tiedonsaanti ja tiedottaminen on tärkeää, jotta nuorella ei olisi epätietoisuutta hänen elämäänsä koskevista asioista. Pohdin, voisiko nuorten tiedonsaannin ongelmat olla yhteydessä nuorten sitoutumattomuuteen lastensuojeluun? Jos nuorelle on epäselvää, miksi hän näkee sosiaalityöntekijää ja työntekijä tapaa mahdollisesti vielä enemmän nuoren vanhempia kuin nuorta itseään, voi sitoutuminen olla vaikeaa. Miten nuori kykenisi sitoutumaan työskentelyyn, jos hän ei edes tiedä, mihin hän on sitoutumassa? Voisiko nuorten tiedonsaannin lisääminen auttaa nuoria sitoutumaan työskentelyyn?

Tutkimustuloksissa tulee esille kokemusten subjektiivisuus. Lastensuojelu ja osallisuus ovat jokaiselle nuorelle subjektiivinen kokemus, joka tutkimusaineistossani tulee esille erilaisina kokemuksina samasta aiheesta. Esimerkiksi nuorten kokemukset sosiaalityöntekijöiden vaihtuvuudesta olivat pääasiassa kielteisiä, mutta siitä huolimatta yhdessä tutkimuksessa muutama nuori oli kokenut sosiaalityöntekijän vaihtumisen uutena mahdollisuutena. Lastensuojelu on henkilökohtainen ja herkkä kokemus, minkä vuoksi tutkimustuloksissa yleistämistä tulee varoa. Yleistämisen sijaan nuorten kokemusten tutkiminen on mahdollisuus selvittää kokemusten moninaisuutta.

Systemaattisen kirjallisuuskatsauksen yhtenä tarkoituksena on mallintaa aikaisempien tutkimusten perusteella hyviä työkäytäntöjä, jotta työskentely olisi mahdollisimman tehokasta. Itse selvitin tutkimuksessani nuorten kokemuksia enkä tehokkaita työtapoja. Oman tutkimukseni perusteella työkäytäntöjen muuttaminen ei suoraan ole mahdollista, mutta mielestäni tutkimustuloksissa on tärkeitä viestejä sosiaalityöntekijöille oman työnsä pohtimiseksi: miten nuorten kokemuksia lastensuojelusta ja osallisuudesta voitaisiin parantaa ja mitä itse voisi ottaa huomioon omassa työskentelyssään kohdatessaan nuoria. Nyt nuorten kokemuksia oli kyselty tutkimuksissa, mutta voisivatko sosiaalityöntekijät kysyä myös työssään nuorten kokemuksista?

Tutkimuksen toteuttaminen systemaattisella kirjallisuuskatsauksella ohjaa tutkimusta tutkimuskysymysten asettelusta lähtien läpi tutkimuksen toteuttamisen ja tutkimusmenetelmään kannattaa tutustua huolella ennen tutkimuksen aloittamista. Koin systemaattisen kirjallisuuskatsauksen tekemisen haastavaksi, mutta olen myös tyytyväinen, että tutustuin menetelmän. Systemaattinen kirjallisuuskatsaus oli minulle uusi tutkimusmenetelmä eikä sitä ollut käsitelty esimerkiksi metodiopinnoissa lainkaan. Toisaalta systemaattisen kirjallisuuskatsauksen tekeminen oli selkeää, koska tutkimusmenetelmä etenee vaihe vaiheelta, mutta sitä huolimatta entuudestaan tuntemattoman ja pikkutarkan tutkimusmenetelmän omaksuminen oli myös vaikeaa.

Systemaattinen kirjallisuuskatsaus avarsi tietoisuuttani siitä, kuinka paljon tutkimustietoa on olemassa ja millaisia mahdollisuuksia kansainvälisiin tietokantoihin tutustuminen sisäl-

tää. Toisaalta tutkimusprosessini aikana mietin, miksi ja ketä varten jatkuvasti valmistuvia uusia tutkimuksia tehdään? Millainen merkitys tutkimuksilla on valmistumisensa jälkeen? Jos tutkimustuloksissa tulee esimerkiksi esille asiakkaiden huonoja kokemuksia ja kehittämisideoita, johtavatko nämä tutkimustulokset johonkin muutoksiin? Todetaanko ongelmat pelkästään vai tehdäänkö niiden korjaamiseksi jotain? Voidaanko esimerkiksi lastensuojelussa ottaa huomioon tutkimuksessa esiin tulleet nuorten huonot kokemukset sosiaalityöntekijöiden vaihtumisesta? Jos nuorilta kerätyt tutkimustulokset vain todetaan ja työskentely jatkuu samanlaisena, millainen viesti tutkimuksen tarkoituksesta välittyy siihen osallistuneille nuorille? Toisaalta ymmärrän ja olen sitä mieltä, että tutkimuksia tarvitaan myös tietoisuuden ja ymmärryksen lisäämiseksi eikä kaikilla tutkimuksilla tule tavoitella muutosta esimerkiksi työtapoihin.

Aikaisempien tutkimusten käyttäminen tutkimusaineistona asettaa tutkimukselle rajoituksia. Aineistossa mukana oleville tutkimuksille ei voi esittää tarkentavia tai jatkokysymyksiä vaan omaan tutkimuskysymykseen vastaukset tulee löytää käytössä olevista aikaisemmista tuloksista. Jos olisin kerännyt tutkimusaineiston systemaattisen kirjallisuuskatsauksen sijaan esimerkiksi haastattelemalla nuoria heidän kokemuksistaan lastensuojelusta, olisin voinut vaikuttaa haastatteluiden kulkuun ja tarkentaviin kysymyksiin. Toisaalta en voi tietää, olisiko nuorten mukaan saaminen ja kiinnostuminen tutkimuksesta ollut vaikeaa. Tutkimusaineistossani olen tyytyväinen siihen, että se sisältää tutkimuksia ympäri maailmaa. Olen myös tyytyväinen siihen, että aineiston joukossa on sekä kvalitatiivisella että kvantitatiivisella menetelmällä tehtyjä tutkimuksia. Kuten tutkimuksissa yleensäkin, aineistoni tutkimuksiin osallistuneet nuoret edustivat vain osaa kaikista lastensuojelun nuorista. En voi tietää, kuinka niiden nuorten, jotka eivät ole osallistuneet tutkimuksiin, vastaukset olisivat muuttaneet alkuperäisiä tutkimustuloksia ja samalla omia tuloksiani.

Rajasin tutkimukseni ulkopuolelle aikaisemmat tutkimukset, joissa tutkimuskohteena olivat maahanmuuttaja ja seksuaalivähemmistöjen nuoret. Jätin nämä tutkimukseni ulkopuolelle, koska halusin keskittyä niin sanottuun ”perinteiseen lastensuojeluun”. Näiden nuorten erityisryhmien tutkimus omana olisi kuitenkin tärkeää. Erityisesti lastensuojelussa olevien seksuaalivähemmistöön kuuluvien nuorten kanssa työskentelyä koskevaa tutkimusta tai kirjallisuuskatsauksia ei Suomessa välttämättä juuri ole. Näihin erityisryhmiin keskitty-

nyt tutkimus tai kirjallisuuskatsaus olisi tärkeä tutkimusaihe. Tutkimustulosteni perusteella jatkotutkimus nuorten kanssa työskentelyn eroista ja osallisuuden toteutumisesta avo- ja sijaishuoltoa vertaillen olisi mielestäni mielenkiintoinen ja tärkeä.

Tulevana sosiaalityöntekijänä nuorten kokemukset lastensuojelusta ja osallisuudestaan lastensuojelussa ovat ajatuksia herättäviä. Kuinka sosiaalityöntekijänä voisin mahdollistaa osallisuuden asiakkaina oleville nuorille? Tai mennessäni töihin lastensuojeluun uutena työntekijänä, työntekijän vaihtuessa, kuinka osaisin huomioida nuoren niin, ettei työntekijän vaihtuminen olisi hänelle ikävä kokemus.

LÄHTEET

Aaltonen, Sanna & Heikkinen, Alpo (2009) Nuoret lastensuojelussa. Teoksessa: Bardy, Marjatta (toim.) Lastensuojelun ytimissä. Helsinki: Terveyden ja hyvinvoinnin laitos, 165–176.

Aula, Maria Kaisa (2011) Lapsen paras aikuisen velvollisuutena. Teoksessa Nurmi, Suvielise & Kaisa Rantala (toim.) Näyn ja kuulun. Lapsen etu ja osallisuus. Helsinki: LK - kirjat, 24–38.

Aveyard, Helen (2010) Doing a Literature Review in Health and Social Care. A practical guide. Maidenhead: Open University Press.

Aveyard, Helen & Sharp, Pam (2013) A Beginner's Guide to Evidence-based Practice in Health and Social Care Professions. Maidenhead: Open University Press.

Bellamy, Jennifer & Bledsoe, Sarah & Mullen, Edward (2009) The Cycle of Evidence-Based Practice. Teoksessa Otto, Hans-Uwe, Andreas Polutta & Holger Ziegler, (toim.) Evidence-based Practice - Modernising the Knowledge Base of Social work? Opladen: Barbara Budrich, 21–29.

Drisko, James & Grady, Melissa (2012) Evidence-Based Practice in Clinical Social Work. New York, Springer.

Forsberg, Hannele (1998) Perheen ja lapsen tähden: etnografia kahdesta lastensuojelun asiantuntijakulttuurista. Helsinki: Lastensuojelun keskusliitto.

Hammersley, Martyn (2009) What is Evidence for Evidence-Based Practice?. Teoksessa Otto, Hans-Uwe, Andreas Polutta & Holger Ziegler (toim.) Evidence-based Practice - Modernising the Knowledge Base of Social work? Opladen: Barbara Budrich, 139–150.

Hart, Roger (1992) Children's Participation. From Tokenism to Citizenship. Florence: Unicef.

Heikkinen, Alpo (2007) Nuoret lastensuojelun avohuollossa – palvelujen ja menetelmien tarkastelu. Helsingin kaupungin sosiaalivirasto. Selvityksiä 2007:1.

Hipp, Tiia & Kivistö, Johanna (2009) Nuorisososiaalityötä päihdearviointilaitoksessa. Teoksessa Raitakari, Suvi & Elina Virokannas (toim.) Nuorisotyön ja sosiaalityön jaetut kentät. Helsinki: Nuorisotutkimusseura, 181–201.

Hirsjärvi, Sirkka, Remes, Pirkko & Sajavaara, Paula (2006) Tutki ja kirjoita. Helsinki: Tammi.

Horelli, Liisa (1994) Lasten näköinen elinympäristö: kokemuksia yhdyskuntasuunnittelun, ympäristökasvatuksen ja ehkäisevän sosiaalipolitiikan välisestä yhteistyöstä Kiteen Rantalan ala-asteella. Helsinki: Painatuskeskus.

Hotari, Kaisa-Elina, Oranen, Mikko & Pösö, Tarja (2009) Lapset lastensuojelun osallisina. Teoksessa: Bardy, Marjatta (toim.) Lastensuojelun ytimissä. Helsinki: Terveyden ja hyvinvoinnin laitos, 117–132.

Hurtig, Johanna (2003) Lasta suojelemassa: etnografia lasten paikan rakentumisesta lastensuojelun perhetyön käytännöissä. Rovaniemi: Lapin yliopisto.

Hämäläinen, Juha, Laukkanen, Eila & Vornanen, Riitta (2008) Nuorisokasvatus, nuorisososiaalityö ja nuorisopsykiatria nuorten hyvinvoinnin edistämisessä. Teoksessa Autio, Minna, Kirsi Eräranta & Sami Myllyniemi (toim.) Polarisoituva nuoruus?. Helsinki: Nuorisotutkimusseura, 161–169.

Iivonen, Esa (2011) Lapsen oikeuksien yleissopimus. Teoksessa Nurmi, Suvielise & Kaisa Rantala (toim.) Näyn ja kuulun. Lapsen etu ja osallisuus. Helsinki: LK -kirjat, 39–60.

Jesson, Jill, Metheson, Lydia & Lacey, Fiona (2011) Doing Your Literature Review: Traditional and Systematic Techniques. London: SAGE Publications.

Johansson, Kirsi (2007) Kirjallisuuskatsaukset – huomio systemaattiseen kirjallisuuskatsaukseen. Teoksessa Johansson, Kirsi, Anna Axelin, Minna Stolt & Riitta-Liisa Ääri (toim.) Systemaattinen kirjallisuuskatsaus ja sen tekeminen. Turku: Turun yliopisto, 3–9.

Karjalainen, Pekka (2010) Nuorisososiaalityö. Teoksessa Kananoja, Aulikki, Martti Lähteinen & Pirjo Marjamäki (toim.) Sosiaalityön käsikirja. Helsinki: Tietosanoma, 192–196.

Karlsson, Liisa, Aalto, Emma & Hietanen, Elina (2012) Lasten äänet kuuluviin! Teoksessa Aalto, Emmi, Maarit Alasuutari, Tarja Heino, Tuuli Lamponen & Niina Rutanen (toim.)

Suojeltu lapsuus? Raportti Lapsuudentutkimuksen päiviltä 2011. Helsinki: Terveyden ja hyvinvoinnin laitos, 83–86.

Keränen, Saara (2004) Tukiperhetoiminta lasten kuvaamana: tutkimus lasten osallistumisesta ja kokemista merkityksistä lastensuojelun avohuollon tukiperhetoiminnassa. Helsinki: Pelastakaa Lapset.

Kivistö, Jaana (2006) ”Missä mä olisin muuten?” Nuorten kokemukset lastensuojelusta ja muista viranomaispalveluista. Ammatillinen lisensiaatintutkielma. Turun yliopisto.

Kontio, Elina & Johansson, Kirsi (2007) Systemaattinen tarkastelu alkuperäistutkimuksien laatuun. Teoksessa Johansson, Kirsi, Anna Axelin, Minna Stolt & Riitta-Liisa Ääri (toim.) Systemaattinen kirjallisuuskatsaus ja sen tekeminen. Turku: Turun yliopisto, 101–108.

Laakkonen, Minna (2007) Nuori tarvitsee hoivaa. Teoksessa Määttä, Kaarina (toim.) Helposti särkyvää: nuoren kasvun turvaaminen. Helsinki: Kirjapaja, 145–159.

Laiho, Kristiina (2010) Lastensuojelu. Teoksessa Kananoja, Aulikki, Martti Lähteinen & Pirjo Marjamäki (toim.) Sosiaalityön käsikirja. Helsinki: Tietosanoma, 161–192.

Lastensuojelulaki 13.4.2007/417

Linqvistin, Martti (1992) Auttajan varjo. Helsinki: Otava.

Leisto, Leila & Tuomikoski-Koukkula, Suvi (2011) ”Viekää, viekää se pois”. Päihtyneenä pidätettyjen tyttöjen kokemukset poliisin ja sosiaalityöntekijän puuttumistoiminnasta. Teoksessa Satka, Mirja, Leena Alanen, Timo Harrikari & Elina Pekkarinen (toim.) Lapset, nuoret ja muuttuva hallinta. Tampere: Vastapaino, 131–165.

Lämsä, Anna-Liisa (2009) Tuhat tarinaa lasten ja nuorten syrjäytymisestä: lasten ja nuorten syrjäytyminen sosiaalihuollon asiakirjojen valossa. Oulu: Oulun yliopisto.

Macdonald, Geraldine (2001) Effective Interventions for Child Abuse and Neglect: An Evidence-based Approach to Planning and Evaluating Interventions. Chichester: John Wiley & Sons.

Metsämuuronen, Jari (2003) Tutkimuksen tekemisen perusteet ihmistieteissä. 2. uudistettu painos. Helsinki: International Methelp.

Metsämuuronen, Jari (2005) Näyttöön perustuva päätöksenteko ja systemoitu kirjallisuuskatsaus. Psykologia 40: 5–6, 578–581.

Muukkonen, Tiina (2009) Lapsen kohtaamis- ja prosessiosallisuus. Teoksessa Bardy, Marjatta (toim.) Lastensuojelun ytimissä. Helsinki: Terveyden ja hyvinvoinnin laitos, 133–143.

Myllärniemi, Annina: Huostaanottojen kriteerit pääkaupunkiseudulla. Helsinki: SOCCA Pääkaupunkiseudun sosiaalialan osaamiskeskus.

Mørch, Sven (2003) Youth and Education. Young 11: 1, 49–72.

Mørch, Sven (2005) Researching Youth Life. Teoksessa Helve, Helena (toim.) Mixed Methods in Youth Research. Helsinki: Finnish Youth Research Society, 29–56.

Nivala, Elina (2010) Lapsen oikeudet osallisuuden perustana. Teoksessa Tanskanen, Ilona & Eeva Timonen-Kallio (toim.) Lasten ja nuorten osallisuuden tukeminen lastensuojelutyössä. Turku: Turun ammattikorkeakoulu, 18–25.

Nuorisolaki 27.1.2006/72

Oranen, Mikko (2008) Mitä mieltä? Mitä mieltä!: lasten osallisuus lastensuojelun kehittämisessä. Helsinki: Ensi- ja turvakotien liitto.

Petticrew, Mark & Roberts, Helen (2006) Systematic Reviews in the Social Sciences. Malden: Blackwell.

Pohjola, Anneli (2009) Nuorisotyön ja sosiaalityön rajapinnoilla. Teoksessa Raitakari, Suvi & Elina Virokannas (toim.) Nuorisotyön ja sosiaalityön jaetut kentät. Helsinki: Nuorisotutkimusseura, 21–40.

Pudas-Tähkä, Sanna-Mari & Axelin, Anna (2007) Systemaattisen kirjallisuuskatsauksen aiheen rajaus, hakutermit ja abstraktien arviointi. Teoksessa Johansson, Kirsi, Anna Axelin, Minna Stolt & Riitta-Liisa Ääri (toim.) Systemaattinen kirjallisuuskatsaus ja sen tekeminen. Turku: Turun yliopisto, 46–57.

Puuronen, Vesa (2006) Nuorisotutkimus. Tampere: Vastapaino.

Puustinen-Korhonen, Aila (1994) Lapsen kuuleminen lastensuojelussa. Teoksessa Törrönen, Maritta (toim.) Lapsen etu, viidakon laki. Helsinki: Lastensuojelun keskusliitto, 4–20.

Pölkki, Pirjo (2004) Lastensuojelutyön tutkimus- ja kehittämistoiminta. Teoksessa Puonti, Annamaija, Tuula Saarnio & Anne Hujala (toim.) Lastensuojelu tänään. Helsinki: Tammi, 270–319.

Raitakari, Suvi (2004) Institutionaalisesti tulkittu ja neuvoteltu nuori. Nuorisotutkimus 22: 4, 35–48.

Rauste-von Wright, Maijaliisa (1998) Mistä hyvän nuoruuden kriteerit? Teoksessa Helve, Helena (toim.) Nuoruudesta!. Helsinki: Nuorisotutkimusseura, 196–204.

Rostila, Ilmari & Mäntysaari, Mikko (1997) Tapauskohtainen evaluointi sosiaalityön välineenä. Helsinki: Stakes.

Saint-Exupéry, Antoine de (2007) Pikku Prinssi. Helsinki: WSOY.

Satka, Mirja (2005) Lasten yhteiskunnallinen osallistuminen ja yhteisöllisyyteen kasvaminen. Teoksessa Satka, Mirja & Taimi Tulva (toim.) Lapsen kasvuympäristö ja sosiaaliset taidot. Helsinki: Opetus-, kasvatus- ja koulutusalojen säätiö – Okka -säätiö, 17–28.

Soydan, Haluk (2009) Towards the Gold Standard of Impact Research in Social Work - Avoiding Threats to Validity. Teoksessa Otto, Hans-Uwe, Andreas Polutta & Holger Ziegler (toim.) Evidence-based Practice - Modernising the Knowledge Base of Social work? Opladen: Barbara Budrich, 111–137.

Spencer, Liz, Ritchie, Jane, Lewis, Jane & Dillon, Lucy (2003) Quality in Qualitative Evaluation: A Framework for Assessing Research Evidence. London: Government Chief Social Researcher’s Office.

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos (2014) Lastensuojelu 2013. Tilastoraportti 26/2014.

Tuomi, Jouni & Sarajärvi, Anneli (2003) Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Helsinki: Tammi.

Tähtinen, Helena (2007) Systemaattinen tiedonhaku hoitotieteen näkökulmasta. Teoksessa Johansson, Kirsi, Anna Axelin, Minna Stolt & Riitta-Liisa Ääri (toim.) Systemaattinen kirjallisuuskatsaus ja sen tekeminen. Turku: Turun yliopisto, 10–45.

Ungar, Michael (2006) Strengths-Based Counseling with At-Risk Youth. California: Corwin Press.

Wyn, Johanna & White, Rob (1997) Rethinking youth. London: SAGE.

LIITTEET

LIITE 1. Aineistoon valikoituneet tutkimukset

Tutkimuksen tekijä/t ja vuosi **Artikkelin nimi** **Julkaisutiedot**	**Tutkimuksen tarkoitus**	**Tutkimusmetodi** **Tutkimusjoukko**	**Tärkeimmät tutkimustulokset**	**Kriittinen arviointi**
Bell, M. (2002) **Promoting Children's Rights through the use of Relationship** **Child & Family Social Work, 7: 1, 1–11**	Selvittää lasten ja nuorten kokemuksia lastensuojelusta: miten lapset ja nuoret ovat kokeneet olleensa mukana työskentelyssä ja mikä tätä mukana oloa on helpottanut tai estänyt.	Kvalitatiivinen, puolistrukturoitu haastattelu 27 nuorta iältään 8–16 vuotta	Lapsilla ja nuorilla oli epäselvä käsitys lastensuojelusta. Useimmat pystyivät nimeämään yhden sosiaalityöntekijän, jonka kanssa heillä on ollut hyvä suhde.	+ Esitellään aikaisempaa tutkimusta + Tutkimuksen tarkoitus kerrotaan selkeästi + Aineiston muodostuminen kerrotaan + Tutkimusjoukko esitellään + Tulokset on esitetty selkeästi + Tuloksia on verrattu aikaisempaan tutkimukseen + Tutkimuksen tulosten merkitystä on arvioitu + Sisältää kuvauksen tutkimuksen kontekstista - Tutkimuksen luotettavuutta ei ole arvioitu - Tutkimusetiikkaa ei ole arvioitu

Calheiros, M. & Patricío, J. (2014) **Assessment of Needs on Residential Care: Perspectives of Youth and Professionals** **Journal of Child & Family Studies, 23: 3, 461–474**	**Tarkastella laitoksessa asuvien nuorien tarpeita sekä ryhmän heterogeenisyyttä.**	**Kvalitatiivinen, fokusryhmähaastattelu** **21 lastensuojelulaitoksessa asuva 15–18 -vuotiasta nuorta**	**Nuoret nostivat esille tarpeita erityisesti kolmella alueella: asumisolosuhteet laitoksessa, sosiaaliset ja perhesuhteet sekä koulutus ja koulunkäynti.**	**+ Esitellään aikaisempaa tutkimusta** **+ Tutkimuksen tarkoitus kerrotaan selkeästi** **+ Aineiston muodostuminen kerrotaan** **+ Tutkimusjoukko esitellään** **+ Tulokset on esitetty selkeästi** **+ Tuloksia on verrattu aikaisempaan tutkimukseen** **+ Tutkimuksen konteksti on esitelty** **+ Tutkimusetiikkaa on arvioitu** **- Tutkimuksen luotettavuutta ei ole arvioitu**
Chui, W. H. (2001) **Users Views of an Outreaching Social Work Team in Hong Kong** **International Social Work, 44: 4, 455–469**	Selvittää nuorien jalkautuvan sosiaalityön (outreaching social work) asiakkaiden kokemuksia työskentelystä	Kvantitatiivinen, kyselylomake 190:sta satunnaisotannalla valitusta nuoresta 176 vastasi kyselyyn. Vastaajat olivat iältään 10–24 -vuotiaita.	Nuoret toivoivat kehitystä heidän tarpeiden ymmärtämiseen, kannustusta osallistumiseen sekä enemmän mahdollisuuksia vaikuttaa siihen, mitä he työskentelyltä haluavat	+ Esitelty aikaisempaa tutkimusta + Tutkimuksen tarkoitus kerrotaan selkeästi + Aineiston muodostuminen kerrotaan + Tutkimusjoukko esitellään + Tulokset on esitetty selkeästi + Tutkimuksen tulosten merkitystä on arvioitu + Tutkimuksen konteksti on esitelty + Tutkimuksen luotettavuutta on arvioitu - Tuloksia ei ole verrattu aikaisempaan tutkimukseen - Tutkimusetiikkaa ei ole arvioitu

Collins, M. E., Spencer, R. & Ward R. (2010) **Supporting Youth in the Transition from Foster Care: Formal and Informal Connections** **Child Welfare, 89: 1, 125–143**	Kuvata muutoksessa olevien nuorten sosiaalisen tuen luonnetta, mistä nuoret saavat tukea sekä tutkia sosiaalisen tuen merkitystä nuoruudessa. Osa laajempaa tutkimusta, jossa tutkitaan nuorten siirtymistä pois sijaishuollosta tullessaan täysi-ikäisiksi.	Kvalitatiivinen ja kvantitatiivinen kyselyhaastattelu-tutkimus, jossa oli sekä suljettuja että avoimia kysymyksiä. 96 nuorta iältään vähintään 19 vuotta, jotka olivat olleet sijaishuollossa täyttäessään 18 vuotta	Lähes kaikilla nuorilla oli yhteys syntymäperheeseensä tai johonkin perheen jäseneen. Suurimmalla osalla nuorista oli ainakin yksi heitä tukeva aikuissuhde. Useille nuorille heitä tukevan aikuissuhteen aikuinen on joku, joka on tullut heidän elämään lastensuojelun kautta, esim. sijaisäiti.	+ Esitelty aikaisempaa tutkimusta + Tutkimuksen tarkoitus kerrotaan selkeästi + Aineiston muodostuminen kerrotaan + Tutkimusjoukko esitellään + Tulokset on esitetty selkeästi +Tuloksia on verrattu aikaisempaan tutkimukseen + Sisältää kuvauksen tutkimuksen kontekstista + Tutkimuksen luotettavuutta on arvioitu - Tutkimusetiikkaa ei ollut arvioitu
Crawford, M., Tilbury, C., Creed, P. & Buys, N. (2011) **The Role of Carers and Caseworkers in the School-to-work Transition of Young People in Care** **Australian Social Work, 64: 4, 459–474**	Tutkia sosiaalityöntekijöiden ja nuorten huolenpidosta vastaavien henkilöiden merkitystä sijaushuollossa olevien nuorten koulutus- ja uravalinnoissa. Osa laajempaa pitkittäistutkimusta, jossa tutkitaan sijaishuollossa olevien nuorten urakehitystä.	Kvalitatiivinen, puolistrukturoidut haastattelut Nuoria haastateltiin kolme kertaa puolen vuoden välein. Tutkimuksen tulokset perustuvat 25 nuoren, iältään 14–19 vuotta, haastatteluihin, jotka osallistuivat kaikkiin kolmeen haastattelukertaan.	Suhteet sijaisvanhempiin, biologiseen sukuun ja koulun henkilökuntaan olivat tärkeitä. Jos nuorella ei ollut tällaisia suhteita, korostui nuoren luotto omaan itseen. Koulutukseen liittyviä asioita ei pidetty sosiaalityöntekijöiden työhön kuuluvina.	+ Esitelty aikaisempaa tutkimusta + Tutkimuksen tarkoitus kerrotaan selkeästi + Aineiston muodostuminen kerrotaan + Tutkimusjoukko esitellään + Tulokset on esitetty selkeästi + Tuloksia on verrattu aikaisempaan tutkimukseen. - Tutkimuksen luotettavuutta ei ole arvioitu - Tutkimusetiikkaa ei ole arvioitu

Gaskell, C. (2010) **”If the Social Worker had Called at Least it Would Show they Cared”. Young Care Leaver’s Perspectives on the Importance of Care** **Children & Society, 24: 2, 136–147**	Tutkia sijaishuollosta poistuvien nuorten kokemuksia huolenpidosta	Kvalitatiivinen, yksilö- tai parihaastattelu 10 nuorta iältään 16–21 vuotta	Nuorilla oli huoli, että henkilöt, joiden työtehtävänä on huolehtia heistä, eivät oikeasti väitä. Nuoret toivoivat enemmän tukea, enemmän aikaa sosiaalityöntekijöiden kanssa sekä sosiaalityöntekijöiden pysyvyyttä	+ Esitelty aikaisempaa tutkimusta + Tutkimuksen tarkoitus kerrotaan selkeästi + Aineiston muodostuminen kerrotaan + Tutkimuksen konteksti on esitelty + Tutkimusetiikkaan on kiinnitetty huomiota - Tutkimuksen metodiosuus on hajanainen ja epäselvä - Tutkimuksen tuloksia ei ole verrattu aikaisempaan tutkimustietoon - Artikkelissa ei kerrota, kuinka nuoret ovat valikoituneet tutkimukseen - Tutkimusta varten on haastateltu kymmenen nuorta, mutta tuloksissa esiintyy vain yhdeksän nimeä - Tutkimuksen luotettavuutta ei ole arvioitu

Howse, R. B., Diehl, D. C. & Trivette, C. M. (2010) **An Asset-Based Approach to Facilitating Positive Youth Development and Adoption** **Child Welfare, 89: 4, 101–116**	Arvioida sijaishuollossa olevien nuorten kokemuksia leiritoiminnasta, jonka tarkoituksena on tukea positiivista nuoruutta ja helpottaa nuorten adoptiota.	Kvantitatiivinen kysely nuorille jokaisen 14:sta leirin päätteeksi sekä kvalitatiivinen haastattelu koko leiriprosessin jälkeen. 18 nuorta iältään 13–17 vuotta. Nuoret osallistuivat keskimäärin 8 leirille 14:sta mahdollisesta. 18 nuoresta haastateltiin 17 koko leiriprosessin jälkeen.	Nuoret kokivat, että leiri paransi heidän sosiaalisia taitoja, lisäsi uskoa tulevaisuuteen ja antoi positiivisia kokemuksia.	+ Esitelty aikaisempaa tutkimusta + Tutkimuksen tarkoitus kerrotaan selkeästi + Aineiston muodostuminen kerrotaan + Tutkimusjoukko esitellään + Tulokset on esitetty selkeästi + Tuloksia on verrattu aikaisempaan tutkimukseen + Tutkimuksen tulosten merkitystä on arvioitu + Tutkimuksen konteksti on esitelty - Tutkimuksen luotettavuutta ei ole arvioitu - Tutkimusetiikkaa ei ole arvioitu
Lee, F. W. & Charm, L. M. (2002) **The Possibility of Promoting User Participation in Working with High-risk Youth** **The British Journal of Social Work, 32: 4, 43–52**	Selvittää osallisuuden sovellettavuutta työskenneltäessä riski nuorten (high-risk youth) kanssa	Kvalitatiivinen, yksilöhaastattelu 15 miespuolista asiakasnuorta iältään 14–19 vuotta	Nuoret olivat eniten tyytyväisiä yhteiseen päätöksen tekoon sekä siihen, että työntekijä tarjosi heille vaihtoehtoja eikä hylännyt nuorta vaikka tämä oli tehnyt huonoja valintoja. Työntekijöiden tekemien kirjausten lukeminen työn päättyessä auttoi nuorta näkemään oman kehityksensä.	+ Esitelty aikaisempaa tutkimusta + Tutkimuksen tarkoitus kerrotaan selkeästi + Aineiston muodostuminen kerrotaan + Tutkimusjoukko esitellään + Tulokset on esitetty selkeästi + Tutkimuksen tulosten merkitystä on arvioitu + Tutkimuksen konteksti on esitelty - Tutkimuksen tuloksia ei ole verrattu aikaisempaan tutkimukseen - Tutkimuksen luotettavuutta ei ole arvioitu - Tutkimusetiikkaa ei ole arvioitu

McLeod, A. (2006) **Respect or Empowerment? : Alternative Understanding of 'Listening' in Childcare Social Work** **Adoption & Fostering, 30: 4, 43–52**	Selvittää, kuinka tehokkaasti sosiaalityöntekijät kuuntelevat lapsia työssään, millaisia kokemuksia nuorilla on kuulluksi tulemisesta lastensuojelussa?	Kvalitatiivinen, haastattelututkimus 11 lasta iältään 9–17 vuotta, joilla lastensuojelun kokemusta	Suurimmalla osalla nuorista oli kokemus, ettei heitä kuunnella. Nuorille kuunteleminen tarkoitti toimimista sen mukaan, mitä he puheessaan toivat ilmi. Jos sosiaalityöntekijä toimi toisin kuin nuori oli toivonut, kokivat nuoret ettei sosiaalityöntekijä ollut kuunnellut heitä.	+ Esitelty aikaisempaa tutkimusta + Tutkimuksen tarkoitus kerrotaan selkeästi + Aineiston muodostuminen kerrotaan + Tutkimusjoukko esitellään + Tulokset on esitetty selkeästi + Tuloksia on verrattu aikaisempaan tutkimukseen + Tutkimuksen tulosten merkitystä on arvioitu - Tutkimuksen luotettavuutta ei ole arvioitu - Tutkimusetiikkaa ei ole arvioitu
Morgan, A. & Fraser, S. (2010) **Looked After Young People and their Social Work Managers: A study of Contrasting Experiences of Using Computer-Assisted-Self-Interviewing (A-CASI)** **British Journal of Social Work, 40: 2, 445–461**	Selvittää, kuinka sijaishuollossa olevat lapset ja nuoret kokevat tietokoneavusteisen haastattelumenetelmän (A-CASI) käytön	Kvantitatiivinen, tietokoneavusteinen haastattelu 58 nuorta iältään 8–16 vuotta	Omien ajatusten ja tunteiden ilmaisu kirjoittamalla A-CASIn avulla oli helpompaa kuin kasvokkain. 77 % vastanneista nuorista koki, että A-CASI on lisännyt heidän varmuutta siitä, että asiat voivat muuttua. Nuorten mielestä on kuitenkin tilanteita ja asioita, joita ei voi viestittää tietokoneen välityksellä vaan niistä on parempi puhua kasvotusten.	+ Esitelty aikaisempaa tutkimusta + Tutkimuksen tarkoitus kerrotaan selkeästi + Aineiston muodostuminen kerrotaan + Tutkimusjoukko esitellään + Tulokset on esitetty selkeästi + Tuloksia on verrattu aikaisempaan tutkimukseen + Tutkimuksen tulosten merkitystä on arvioitu + Tutkimuksen konteksti on esitelty - Tutkimuksen luotettavuutta ei ole arvioitu - Tutkimusetiikkaa ei ole arvioitu

Morris, R. I. (2007) **Voices of Foster Youths: Problems and Ideas for Change** **Urologic Nursing, 27: 5, 419–427**	Selvittää, miksi sijaishuollossa olleilla nuorilla on vaikeuksia omavaraisen ja taloudellisen itsenäisyyden kanssa	Kvalitatiivinen, haastattelututkimus. Tutkimusta varten haastateltiin 16 sijaishuollossa ollutta nuorta iältään 18–25 vuotta.	Sijaishuollon päättymistä ei valmistella eivätkä nuoret ole valmiita siihen tiedoiltaan ja taidoiltaan. Huostanoton aikana nuorille tulisi opettaa jokapäiväisiä asioita, esim. taloudellista elämistä ja raha-asioiden hoitoa.	+ Esitelty aikaisempaa tutkimusta + Tutkimuksen tarkoitus kerrotaan selkeästi + Aineiston muodostuminen kerrotaan + Tutkimusjoukko esitellään + Tulokset on esitetty selkeästi + Tuloksia on verrattu aikaisempaan tutkimukseen + Tutkimuksen konteksti on esitelty - Tutkimuksen luotettavuutta ei ole arvioitu - Tutkimusetiikkaa ei ole arvioitu
Osterling, K. L. & Hines, A. M. (2006) **Mentoring Adolescent Foster Youth: Promoting Resilience During Developmental Transition** **Child & Family Social Work, 11: 3, 242–253**	Selvittää nuorten kokemuksia ja arviointia mentorointiohjelmasta, johon he osallistuivat	Kvali- ja kvantitatiivinen Tutkimus toteutettiin kahdessa osassa. Ensimmäisellä kerralla 9 nuorta osallistui kyselylomakkeella ja 4 puolistrukturoituun yksilöhaatatteluun. Toisella kerralla 43 nuorta osallistui kyselylomakkeella ja 3 puolistrukturoituun fokusryhmähaastatteluun. Ensimmäisellä ja toisella kerralla ei osallistunut samoja nuoria. Nuoret olivat iältään keskimäärin 16,3 -vuotta.	Mentorointi on hyvä ennaltaehkäisevä menetelmä, jolla voidaan auttaa nuoria siirtymään sijaishuollosta aikuisuuteen. Vahva, tukeva ja välittävä suhde mentorin ja nuoren välillä jo ennen kuin nuori on täysi-ikäinen, on välttämätöntä työskentelyn onnistumiseksi.	+ Sisältää osion aikaisemmasta tutkimuksesta + Tutkimuksen tarkoitus kerrotaan selkeästi + Aineiston muodostuminen kerrotaan + Tutkimusjoukko esitellään + Tulokset on esitetty selkeästi + Tuloksia on verrattu aikaisempaan tutkimukseen + Tutkimuksen tulosten merkitystä on arvioitu + Tutkimuksen konteksti on esitelty - Tutkimuksen luotettavuutta ei ole arvioitu - Tutkimusetiikkaa ei ole arvioitu

Pölkki, P., Vornanen, R., Pursiainen, M. & Riikonen, M. (2012) **Children's Participation in Child-protection Processes as Experienced by Foster Children and Social Workers** **Child Care in Practice, 18: 2, 107–125**	Analysoida sijoitettujen lasten kokemuksia osallisuudesta lastensuojeluprosessin eri vaiheissa	Kvalitatiivinen, puolistrukturoitu yksilöhaastattelu Tutkimusta varten haastateltiin kahdeksan 7–17 -vuotiasta lasta	Haastatellut lapset kokivat, että he ovat voineet sijaishuollon aikana vaikuttaa omiin asioihinsa enemmän kuin ennen sijaishuoltoa. Lasten mielestä mahdollisuus osallistua on tärkeä, vaikka he eivät aina haluaisi ottaa aktiivista roolia esim. neuvotteluissa.	+ Esitelty aikaisempaa tutkimusta + Tutkimuksen tarkoitus kerrotaan selkeästi + Aineiston muodostuminen kerrotaan + Tutkimusjoukko esitellään + Tulokset on esitetty selkeästi + Tuloksia on verrattu aikaisempaan tutkimukseen + Tutkimuksen konteksti on esitelty + Tutkimuksen luotettavuutta on arvioitu - Tutkimusetiikkaa ei ole arvioitu
Scannapieco, M. & Painter, K. R. (2014) **Barriers to Implementing a Mentoring Program for Youth in Foster Care: Implications for Practice and Policy Innovation** **Child and Adolescent Social Work Journal, 31: 2, 163–180**	Selvittää mentorointiohjelman pilottiin osallistuneiden sijaishuollossa olevien nuorten tyytyväisyyttä ja kokemuksia mentorointiohjelmasta: hyötyvätkö nuoret mentorisuhteesta aikuisen kanssa koulutukseen, työllistymiseen ja ihmissuhteisiin liittyvissä asioissa.	Kvantitatiivinen, kyselytutkimus Pilotissa mukana 45 nuorta. Kyselyt toteutettiin neljä tai 10 kuukautta mentoroinnin alkamisesta. Nuorista 20 vastasi neljän kuukauden kyselyyn ja 13 10 kuukauden kyselyyn.	Nuoren ja mentorin sama etninen tausta vaikutti myönteisesti mentorointisuhteeseen. Lähes kaikkien mielestä, 90 %, mentorointi oli auttanut paljon tai jonkin verran kouluun, viranomaissuhteisiin sekä itsetuntoon liittyvissä asioissa. Kaikkien nuorten mielestä välit sijaisperheen kanssa parantuivat.	+ Esitelty aikaisempaa tutkimusta + Tutkimuksen tarkoitus kerrotaan selkeästi + Aineiston muodostuminen kerrotaan + Tulokset on esitetty selkeästi + Tutkimuksen tulosten merkitystä on arvioitu + Tutkimuksen konteksti on esitelty + Tutkimuksen luotettavuutta on arvioitu - Tutkimusjoukko esitellään epäselvästi - Tuloksia ei ole verrattu aikaisempaan tutkimukseen - Tutkimuksen esittely ei ole johdonmukainen - Tutkimusetiikkaa ei ole arvioitu

Seim, S. & Slettebø, T. (2011) **Collective Participation in Child Protection Services: Partnership or Tokenism** **European Journal of Social Work, 14: 4, 497–512**	Selvittää, kuinka lastensuojelussa olevat lapset ja heidän vanhempansa voidaan ottaa mukaan lastensuojelun palveluiden parantamiseen	Kvalitatiivinen, ryhmähaastattelu Viisi 13–18 -vuotiasta nuorta osallistui ryhmähaastatteluun. Nuorilla oli kokemusta avo- ja / tai sijaishuollosta. Alun perin tutkimusrunkoon suunniteltu toinen ryhmähaastattelu nuorten kanssa ei toteutunut, koska vain yksi nuori saapui haastatteluun.	Nuoret toivoivat, että sosiaalityöntekijät pitäisivät enemmän yhteyttä suoraan heihin ja, että tapaamiset olisivat vapaamuotoisempia	+ Esitelty aikaisempaa tutkimusta + Tutkimuksen tarkoitus kerrotaan selkeästi + Aineiston muodostuminen kerrotaan + Tutkimusjoukko kerrotaan + Tulokset on esitetty selkeästi + Tuloksia on verrattu aikaisempaan tutkimukseen + Tutkimuksen tulosten merkitystä on arvioitu + Tutkimuksen konteksti on esitelty + Tutkimuksen luotettavuutta on arvioitu - Tutkimusetiikkaa ei ole arvioitu
Southwell, J. & Fraser, E. (2010) **Young People's Satsfaction with Residential Care: Identifying Strenghts and Weaknesses in Service Delivery** **Child Welfare, 89: 2, 209–228**	Selvittää laitoshoidossa olevien nuorten tyytyväisyyttä laitoshoitoon kuudesta näkökulmasta: turvallisuuden tunne, normaalius, tuki, asumismukavuus, osallisuus päätöksenteossa sekä parannus omassa hyvinvoinnissa Osa laajempaa tutkimusprosessia	Kyselylomake, jossa sekä kvalitatiivisia ja kvantitatiivisia kysymyksiä Tutkimus oli avoinna 503:lle tutkimushetkellä laitoshoidossa olevalle nuorelle, tästä joukosta 169 lasta ja nuorta iältään 6–18 vuotta vastasi kyselyyn, keski-ikä 14 vuotta ja 11 kuukautta	Suurin osa vastaajista tunsi olonsa turvalliseksi ja hyvin kohdelluksi sekä oli tyytyväinen laitoksen henkilökunnan huolenpitoon ja tarjoamaan tukeen. Nuorimmat ja vastaajat, joilla oli eniten sijoituspaikkoja, olivat tyytymättömimpiä. Tyytymättömiä oltiin sosiaalityöntekijöiltä saatuun tukeen sekä osallisuuteen tärkeissä päätöksissä.	+ Esitelty aikaisempaa tutkimusta + Tutkimuksen tarkoitus kerrotaan selkeästi + Aineiston muodostuminen kerrotaan + Tutkimusjoukko esitellään + Tulokset on esitetty selkeästi + Tuloksia on verrattu aikaisempaan tutkimukseen + Tutkimuksen konteksti on esitelty + Tutkimusetiikkaa on arvioitu - Tutkimuksen luotettavuutta ei arvioida

Strolin-Goltzman, J., Kollar, S. & Trinkle, J. (2010) **Listening to the Voices of Children in Foster Care: Youths Speak Out about Child Welfare Workforce Turnover and Selection** **Social Work, 55: 1, 47–53**	Tutkia nuorten kokemuksia ja mielipiteitä lastensuojelun työntekijöiden vaihtuvuudesta ja kerääntymisestä. Onko nuorilla olleiden sosiaalityöntekijöiden määrällä yhteys nuorten sijaishuoltopaikkojen määrään? Millaisia ehdotuksia nuorilla on työntekijöiden vaihtuvuuden vähenemiseksi.	Kvalitatiivinen fokusryhmähaastattelu sekä tutkimuksen aluksi kerätty perustietokysely osallistujista Tutkimukseen osallistui 25 nuorta iältään keskimäärin 17,6 vuotta. Ennen tutkimusta nuorten oli mahdollisuus kommentoida haastattelurunkoa, jota muokattiin nuorten ehdotusten pohjalta.	Työntekijöiden vaihtuvuus aiheuttaa mm. pysyvyyden puutetta, luotettavien suhteiden menetyksiä ja toisaalta uusia mahdollisuuksia uuden työntekijän kanssa. Sosiaalityöntekijän vaihtuessa nuori tulisi pitää tilanteessa ajan tasalla.	+ Esitelty aikaisempaa tutkimusta + Tutkimuksen tarkoitus kerrotaan selkeästi + Aineiston muodostuminen kerrotaan + Tutkimusjoukko esitellään + Tulokset on esitetty selkeästi + Tuloksia on verrattu aikaisempaan tutkimukseen + Tutkimuksen konteksti on esitelty + Tutkimuksen luotettavuutta on arvioitu - Tutkimusetiikkaa ei ole arvioitu - Osallistuneiden nuorten ikähaitaria ei kerrottu, vain keskimääräinen ikä

Tregeagle, S. & Mason, J. (2008) **Service User Experience of Participation in Child Welfare Case Management** **Child and Family Social Work, 13: 4, 391–401**	Selvittää asiakkaina olevien lasten kokemuksia osallisuudesta avohuollon ja sijaishuollon työskentelyssä	Kvalitatiivinen, haastattelututkimus Tutkimukseen osallistui 14 lasta ja nuorta	Suurimmalla osalla oli myönteisiä kokemuksia osallisuudesta ja mahdollisuuksista saada oma ääni kuuluviin ja tulla kuulluksi. Avo- ja sijaishuollon välillä oli kuitenkin eroa: avohuollon asiakkaana olevat nuoret olivat tyytymättömämpiä osallisuuteensa kuin sijaishuollon.	+ Esitelty aikaisempaa tutkimusta + Tutkimuksen tarkoitus kerrotaan selkeästi + Tuloksia on verrattu aikaisempaan tutkimukseen + Tutkimuksen tulosten merkitystä on arvioitu + Tutkimuksen konteksti on esitelty - Aineiston muodostuminen on kerrottu epäselvästi - Tutkimusjoukkoa esitellään niukasti, esimerkiksi lasten ja nuorten ikähaitaria ei kerrota - Tulosten esittely ei ole selkeä - Tutkimuksen luotettavuutta ei ole arvioitu - Tutkimusetiikkaa ei ole arvioitu

LIITE 2. Tutkimusaineiston artikkelit julkaisuvuoden mukaan

2001

Chui, W. H. (2001). Users' views of an outreaching social work team in Hong Kong. *International Social Work, 44* (4), 455–469.

2002

Bell, M. (2002). Promoting children's rights through the use of relationship. *Child & Family Social Work, 7* (1), 1–11.

Lee, F. W. & Charm, L. M. (2002). The possibility of promoting user participation in working with high-risk youth. *The British Journal of Social Work, 32* (1), 71–92.

2006

McLeod, A. (2006). Respect or empowerment?: Alternative understandings of 'listening' in childcare social work. *Adoption & Fostering, 30* (4), 43–52.

Osterling, K. L. & Hines, A. M. (2006). Mentoring adolescent foster youth: Promoting resilience during developmental transitions. *Child & Family Social Work, 11* (3), 242–253.

2007

Morris, R. I. (2007). Voices of foster youths: Problems and ideas for change. *Urologic Nursing, 27* (5), 419–427.

2008

Tregeagle, S. & Mason, J. (2008). Service user experience of participation in child welfare case management. *Child and Family Social Work, 13* (4), 391–401.

2010

Collins, M. E., Spencer, R., & Ward, R. (2010). Supporting youth in the transition from foster care: Formal and informal connections. *Child Welfare, 89* (1), 125–143.

Gaskell, C. (2010). ‘If the social worker had called at least it would show they cared’. Young care leaver’s perspectives on the importance of care. *Children & Society, 24* (2), 136–147.

Howse, R. B., Diehl, D. C. & Trivette, C. M. (2010). An asset-based approach to facilitating positive youth development and adoption. *Child Welfare, 89* (4), 101–116.

Morgan, A. & Fraser, S. (2010). Looked after young people and their social work managers: A study of contrasting experiences of using computer-assisted-self-interviewing (A-CASI). *British Journal of Social Work, 40* (2), 445–461.

Southwell, J. & Fraser, E. (2010). Young people's satisfaction with residential care: Identifying strengths and weaknesses in service delivery. *Child Welfare, 89* (2), 209–228.

Strolin-Goltzman, J., Kollar, S. & Trinkle, J. (2010). Listening to the voices of children in foster care: Youths speak out about child welfare workforce turnover and selection. *Social Work, 55* (1), 47–53.

2011

Seim, S. & Slettebø, T. (2011). Collective participation in child protection services: Partnership or tokenism. *European Journal of Social Work, 14* (4), 497–512.

Crawford, M., Tilbury, C., Creed, P. & Buys, N. (2011). The role of carers and caseworkers in the school-to-work transition of young people in care. *Australian Social Work, 64* (4), 459–474.

2012

Pölkki, P., Vornanen, R., Pursiainen, M. & Riikonen, M. (2012). Children's participation in child-protection processes as experienced by foster children and social workers. *Child Care in Practice, 18* (2), 107–125.

2014

Calheiros, M. & Patrício, J. (2014). Assessment of needs in residential care: Perspectives of youth and professionals. *Journal of Child & Family Studies, 23* (3), 461–474.

Scannapieco, M. & Painter, K. R. (2014). Barriers to implementing a mentoring program for youth in foster care: Implications for practice and policy innovation. *Child and Adolescent Social Work Journal, 31* (2), 163–180.